

Şiddete Maruz Kalan Kadınların Annelik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Hatay İli Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Örneği

Özge SABAHOĞLU¹

Mustafa KALE²

Ayşe AVCI³

Özet

Bu araştırmada; aile içi şiddete maruz kalan kadınların annelik deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi desenlerinden biri olan olgubilim araştırması olarak yürütülmüştür. Mevcut araştırmaya, Hatay İli Şiddet Önleme ve İzleme Merkezine başvuran aile içi şiddete uğramış 10 anne katılımcı olarak dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Katılımcı annelerin önemli bir kısmı çocukluk çağlarından itibaren şiddete maruz kaldıklarını ve bu şiddetin kendi anneleri tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Şiddet uygulayan annenin yaşattığı olumsuzlukların altında annelerinin haklı sebepleri olduğuna dair inançlara sahip oldukları görülmüştür. Annelerin okul öncesi çağında olan çocuklarının da şiddete tanıklık ettikleri tespit edilmiştir. Anlık şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların genel olarak ağlama davranışı sergiledikleri ve tepkilerinin korku ya da üzüntüden dolayı anneye sarılmak olduğu anlaşılmıştır. Katılımcı annelerin maruz kaldıkları şiddet türü ne olursa olsun, şiddetin kendi davranışlarına yansıdığı ve öfkelerini kontrol edemedikleri için çocuklarına bağırma davranışı sergiledikleri saptanmıştır.

Başvuru Tarihi

10 Ocak 2023

Onay Tarihi

10 Nisan 2023

Anahtar Kelimeler:

Annelik
Annelik Deneyimleri
Anne – Çocuk İlişkileri
Şiddet
Şiddet Önleme ve
İzleme Merkezi
(ŞÖNİM)

Makale Türü:

Araştırma Makalesi.

Önerilen Atıf:

Sabahoğlu, Ö., Kale, M., Avcı, A. (2023). Şiddete Maruz Kalan Kadınların Annelik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Hatay İli Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Örneği, *Siirt Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 55-90.

¹Sosyal Hizmet Uzmanı, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi, Psikoloji, Hatay, Türkiye, harnubozge@icloud.com, <https://orcid.org/0000-0001-7223-0938>

² Doç.Dr. Çağ Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi, Mersin, Türkiye, mustafakale@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1764-2224>

³ Prof.Dr. Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji, Mersin, Türkiye, ayseavci@cag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5450-4659>

A Qualitative Research On The Motherhood Experiences of Women Exposed To Violence: The Case of Hatay Province Violence Prevention and Monitoring Center

Özge SABAHOĞLU¹

Mustafa KALE²

Ayşe AVCI³

Abstract

This study was aimed at examining the maternity experiences of women who were exposed to domestic violence. The research was carried out as phenomenology research, which is one of the qualitative research methods. Ten mothers who applied to the Violence Prevention and Monitoring Center of Hatay Province were included as participants in the present study. A semi-structured interview form was used as a data collection tool in the research. The data obtained from the interviews was subjected to content analysis. Most of the participating mothers stated that they have been exposed to violence since childhood and that this violence was perpetrated by their own mothers. They have been observed to believe that their mothers have valid reasons for the negativity experienced by the abusive mother. It has been observed that preschool-aged children of mothers are also subjected to violence. It has been understood that children who witness instant violence events generally exhibit crying behavior, and their reaction is to hug their mother out of fear or sadness. Regardless of the type of violence that the participating mothers were exposed to, it was determined that the violence was reflected in their own behavior, and they exhibited yelling at their children because they could not control their anger.

Submitted

10 January 2023

Accepted

10 April 2023

Keywords:

*Motherhood, Experience of motherhood,
Mother- child relations,
Violence
Province Violence
Prevention And
Monitoring Center
(ŞÖNİM)*

Article type:

Research article.

Suggested Citation:

Sabahoğlu, Ö., Kale, M., Avci, A. (2023). A Qualitative Research On The Motherhood Experiences of Women Exposed To Violence: The Case of Hatay Province Violence Prevention and Monitoring Center, *Siirt Social Researches Journal*, 2(1), 55-90.

¹Social Worker (m.a), Violence Prevention and Monitoring Center, Psikoloji, Hatay, Türkiye, harnubozge@icloud.com, <https://orcid.org/0000-0001-7223-0938>

² Assoc Prof. Dr., Çağ Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi, Mersin, Türkiye, mustafakale@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1764-2224>

³ Prof.Dr, Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji, Mersin, Türkiye, ayseavci@cag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5450-4659>

GİRİŞ

Şiddet, günlük yaşamın içerisinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, evde, okulda, kitle iletişim araçlarında, stadyumlarda, işletmelerde, sokaklarda ve hatta günümüzde sosyal medyada her an bir şiddet türüne tanık olunmaktadır. Bu sebeple gündelik hayatın bir parçası olarak şiddete, yaşamın sürdürüldüğü ya da insan etkileşiminin gerçekleştiği bütün alanlarda karşılaşılmaktadır. Şiddetin yalnızca insan ile ilgili olan bölümü değerlendirilirse, insanın olduğu her yerde ve her zaman şiddetin görüldüğünü söylemek mümkündür (Vatandaş, 2003).

Şiddet neredeyse tüm insanların maruz kaldığı bir durum olsa da özellikle toplumsal cinsiyet temelinde ele alındığında kadınların daha fazla şiddete uğradığı bir gerçektir Dünyada her üç kadından birinin şiddete maruz kaldığı ve şiddeti uygulayanın çoğu zaman eşlerinin olduğu bilinmektedir (Giray vd., 2005). Birleşmiş Milletlerin 1993 yılı deklerasyonuna göre, cinsiyete dayalı şiddet, özellikle kadını inciten, fiziksel, ruhsal, cinsel olarak ona zarar veren toplum içinde ya da özel hayatında ona baskı uygulanmasına sebep olan her çeşit davranış olarak ifade edilmektedir (Uçar, 2007). Kadına yönelik şiddetin dünyanın her yerinde ve çok küçük yaşlardan itibaren başladığını ortaya koyan rapora göre, dünya genelinde 736 milyon kadın hayatında en az bir kez partneri tarafından şiddete ya da ilişkisi olmadığı bir erkek tarafından cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bu rakam, dünyadaki kadın nüfusunun üçte birine tekabül etmektedir (DSÖ, 2021). Türkiye, OECD ülkeleri arasında kadına karşı şiddetin en yaygın olduğu ülke konumuna geldi. 2012'de 139 bin olan koruma talebi sayısı, 2020 yılına geldiğinde yüzde 114 artışla 339 bin 792'ye yükselmiştir (OECD, 2021).

Kadına yönelik şiddet genellikle aile bireyleri, nadiren de yabancılar tarafından uygulanan fiziksel, ruhsal ve duygusal şiddet olarak sıralanmaktadır. Kadına yönelik şiddet coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik ve öğrenim düzeyine bakılmaksızın tüm dünyada ve kültürlerde son derece yaygın görülen bir durumdur (Güler vd., 2005).

Kadının şiddete bakış açısının yaşamış olduğu toplumun kültürüne, yasal düzenlemelere ve kadınların sosyo-ekonomik ve eğitim durumlarına göre değişebilmektedir (Subaşı, 2001). Özellikle aile içinde kadına yönelik gerçekleşen ve aile bireyleri içerisinde en güvenilecek kişiler olarak algılanan bireyler tarafından maruz bırakılan şiddet sonucunda, şiddete maruz kalan kadının evdeki mevcut rollerinde bir takım duygu ve davranış değişkenliklerine sebep olabilmektedir. Şiddetin varlığı ile birlikte psikolojik ve sosyal değişkenliğe uğrayabilecek olan rollerden biri de kadınların annelik deneyimidir.

Bu araştırmada ulaşılabilecek sonuçların, şiddete maruz kalan annelerin, annelik deneyimleri konusunda özelden kadın ve annelere; genel de kamu kurum ve kuruluşlarına veri sağlayarak eğitimci ve araştırmacılar tarafından değerlendirmeye alınacağı, kadınlara yönelik şiddet konusunda gereken yasal düzenlemelerin yapılması ve mevcut politikaların gerektiği gibi uygulanması konularında farkındalık yaratacağı düşünülmektedir. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınlara sunulan sosyal hizmet modellerinde (ŞÖNİM, Kadın Konukevi, Sosyo Ekonomik Destek vs.) ilgili meslek elemanları tarafından (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci vs.) yapılacak mesleki çalışmalarda; kadının annelik deneyimi ve çocukları ile ilgili ilişkilerindeki sorunların sağlıklı değerlendirilmesi açısından yol gösterici olabileceği öngörülmektedir. Şiddete maruz kalan kadınları ele alan araştırmalar konuları bakımından incelendiğinde şiddete maruz kalan kadınların psiko-sosyal ilişkileri, Ruhsal değişimleri gibi konular üzerinde çalışmaların yer aldığı görülmektedir (Özer, 2019; Kahraman ve Çokomay, 2016, Yetim ve Şahin, 2008; Gürkan ve Coşar, 2009, Coker vd., 2000; Ovacık, 2008, Yanık vd., 2014, Coşkun, 2018). Ancak şiddete maruz kalan

kadınlarda, şiddetin annelik deneyimi ile nasıl etkileşime girdiği, şiddet gören annenin çocuklarına dair duygu ve düşüncelerinin neler olduğu, annelerin bu süreçte neler hissettiklerine dair yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu görölmektedir. Bu araştırmanın problemi şiddete maruz kalan ve anne olan kadınların annelik deneyimlerinin neler olduğudur. Bu konu kapsamında literatür taraması yapılarak konu ile ilgili ön bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen bilgilerden yola çıkarak, konunun önemine ve yapılabilir olmasına dikkat edilerek, konunun amacına uygun gerçekleştirilmesi için kuramsal çerçeve belirlenmiştir. Çalışmanın şiddet ile iç içe yaşayan annelerin, annelik deneyimlerinin ve çocukları ile ilişkilerinin şiddet sürecinde nasıl etkilendiğinin anlaşılmasına yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; aile içi şiddete maruz kalan kadınların kendi annelik deneyimlerini incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaktadır.

1. Şiddete maruz kalan kadınlar anneliği nasıl tanımlamaktadır?
2. Şiddet süreci annelerin çocuklarıyla ilişkisine nasıl yansımaktadır?
3. Şiddete sürecinde annelerin çocuklarını korumaya yönelik stratejileri nelerdir?
4. Şiddet sürecinde annelerin sosyal destek ağları kimlerdir?

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi desenlerinden biri olan olgu bilim araştırması olarak yürütölmüştür. Fenomonoloji olarak da tanımlanan olgu bilim araştırması, bireylerin yaşadıkları olaylar ve durumlar ile ilgili kişisel deneyimlerinin incelendiği araştırma desendir (Lester, 1999).

Olgu bilim, günlük hayatımızda farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı biçimde bilgi sahibi olmadığımız, olgu durumlarına odaklanmaktadır. Bu yönü ile olgu bilim, yabancı olmayan ancak tam anlamı ile de kavranmayan yaşamımızdaki olaylar, tecrübeler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumların çalışılmasına uygun zemin hazırlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada olgu bilim (fenomonoloji) araştırması, şiddet mağduru kadınların annelik deneyimlerinin şiddet sürecinde nasıl şekillendiği ve annelerin bu süreçte ne hissederek nasıl davrandıklarını ayrıntılı olarak incelemek amacı ile kullanılmıştır.

Bu amaçtan hareketle, şiddet mağduru kadınların nasıl bir aile profilinden geldikleri, kendi ailelerindeki aile içi şiddet öyküsü, annelerinin de şiddet mağduru olup olmadığı, annelerinin de şiddet mağduriyeti var ise çocukları ile ilişkileri, çalışmadaki şiddet mağduru kadınların ilk şiddet süreci ile birlikte bunun anneliğine ve çocukları ile ilişkilerine nasıl yansıdığına dair durumları birlikte görmek amacı ile olgubilim deseni tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcılarını, Hatay ili Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)'ne başvuruda bulunan şiddet mağduru kadınlar oluşturmuştur. Söz konusu bu çalışma katılımcıların can güvenliği için gizlilik esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Başvuruda bulunmuş kadınların Hatay ilinin farklı bölgelerinden olması katılımcı seçiminde önemli bir göstergedir. Ayrıca bu çalışmanın gerçekleştirilmesi için gerekli ilgili kurumlardan izinler alınmıştır.

Katılımcıların Belirlenmesi ve Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Bu araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, sınırlı kaynakların en etkin kullanımı için bilgi bakımından zengin katılımcıların belirlenmesi ve seçilmesi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir tekniktir (Yağar ve Dökme, 2018). Ölçüt örnekleme; araştırmada derinlemesine inceleme yapabilmeyi sağlayan, önceden belirlenmiş bir dizi kriterlere uyan bütün durumların çalışılmasıdır. Ölçüt, araştırmacı tarafından oluşturulabildiği gibi daha önceden hazırlanmış ölçütler listesi kullanılabilir (Marshall ve Rossman, 2014). Şiddete maruz kalan kadınların ŞÖNİM'e başvuru yapmış olmaları, şiddet sürecinden bunalmış, şiddetten kaçma noktasına gelmiş ve yasal haklarını arama mücadelesine girmiş olduklarının göstergesidir. Şiddete maruz kalan kadınların hak arama mücadelesine ne zaman, nasıl karar verdiklerini ve bu kararlarının eyleme dönüşmesinde anneliklerinin etkisini anlamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada katılımcılar aşağıdaki ölçütler aracılığı ile belirlenmiştir.

- ŞÖNİM'e başvuruda bulunmuş olması,
- Şiddete maruz kaldığı süreçte okul öncesi çağında çocuğu olmasıdır.

Yukarıda belirtilen ölçütler dahilinde mevcut araştırmaya 10 kadın katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcılara ilişkin sosyo demografik bilgiler aşağıdaki gibidir.

K1: 38 yaşında, ortaokul mezunu ve çalışmamaktadır. Görücü usulü ile 21 yıldır halen evli, dört çocuk sahibidir. 17 yaşında kendi rızası ve ailesinin onayı ile evlenmiştir. Evliliğinin ikinci yılında anne olmuş ve maruz kaldığı şiddet evliliğinin ilk günlerinden bu yana devam etmektedir.

K2: 41 yaşında, ilkokul mezunu ve bir restoran temizlik personeli olarak çalışmaktadır. Ailesinin onayı olmadığı için 17 yaşında kaçarak evlenmiştir. Evliliğinin ilk yılında anne olmuş ve dört çocuk sahibidir. Bir sene önce boşanmış ve evliliğinin ilk günlerinden bu yana maruz kaldığı şiddet halen devam etmektedir.

K3: 22 yaşında, ilkokul mezunu ve çalışmamaktadır. 14 yaşında aile baskısı ile nişanlanmış 18 yaşında zorla evlendirilmiştir. Evliliğin ilk yılında anne olmuş ve iki çocuk sahibidir. Boşanma sürecinde ve evliliğinin ilk yılından beri şiddete maruz kalmaktadır.

K4: 37 yaşında, ilkokul mezunu ve bir mobilya mağazasında temizlik personeli olarak çalışmaktadır. 15 yaşında görücü usulü ile kendi onayı olarak nişanlanmış, 18 yaşında evlenmiştir. Evliliğinin ikinci yılında anne olmuş, bir çocuk sahibidir. Evliliğinin ilk günlerinden şiddete maruz kalmış, dört yıl önce boşanmış ancak eşinden halen şiddet görmektedir.

K5: 45 yaşında, ilkokul eğitimini yarıda bırakmış ve özel bir şirkette yemek personeli olarak çalışmaktadır. 14 yaşında görücü usulü ile kendi onayı olarak nişanlanmış ve hemen evlenmiştir. Evliliğinin ilk senesinde anne olmuş, üç çocuk sahibidir. Evliliğinin ilk günlerinden itibaren şiddete maruz kalmış, dokuz yıl önce boşandığı eşinden halen şiddet görmektedir.

K6: 36 yaşında, üniversite mezunu ve çalışmamaktadır. 29 yaşında kendi isteği ve aile onayı ile evlenmiş, bir çocuk sahibidir. Yedi yıllık evli, boşanma sürecinde ve evliliğinin son bir yılından bu yana şiddete maruz kalmaktadır.

K7: 43 yaşında, ilkokul mezunu ve devlet memuru bir çiftin evinde çocuk bakıcısı olarak çalışmaktadır. 25 yaşında görücü usulü ile kendi onayı olmadan evlenmiştir. Evliliğinin ilk senesinde anne olmuş ve dört çocuk sahibidir. Halen evli olduğu eşinden şiddet görmektedir.

K8: 26 yaşında, lise mezunu ve belediyenin muhasebe biriminde çalışmaktadır. 20 yaşında kendi isteği ve aile onayı ile evlenmiştir. Evliliğinin ilk senesinde anne olmuş ve iki çocuk sahibidir. Boşanma sürecinde olduğu eşinden halen şiddete maruz kalmaktadır.

K9: 40 yaşında, ilkokul mezunu ve çalışmamaktadır. 19 yaşında görücü usulüyle ve aile zoru ile evlenmiştir. Evliliğinin ilk yılında anne olmuş ve üç çocuk sahibidir. İki yıl önce boşandığı eşinden halen şiddet görmektedir.

K10: 38 yaşında, üniversite mezunu ve banka personeli olarak çalışmaktadır. Kendi isteği ve aile onayı ile 30 yaşında evlenmiştir. Evliliğinin üçüncü senesinde anne olmuş ve iki çocuk sahibidir. Halen evli olduğu eşinden şiddet görmektedir.

Veri Toplama Araçları Ve Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama süreci, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün izni ve Eğitim Yayın Dairesi Başkanlığının 10.08.2021 tarih ve 781082 onay yazısının, Hatay Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğüne iletilmesi ile başlamıştır. 23.08.2021 tarihinde katılımcılar ile görüşmeler yapılmaya başlanmış ve 24.09.2021 tarihinde süreç tamamlanmıştır. Araştırmacı veri toplama süreci öncesinde, kadınların ŞÖNİM'deki mevcut dosya bilgilerini incelemiş, Aile Bilgi Sistemi ve ŞÖNİM hizmet başvuruları veri tabanından faydalanmıştır. Araştırmacı ölçütleri sağlayan şiddete maruz kalan annelere telefon yoluyla ulaşarak çalışmanın amacını anlatmış ve çalışmaya gönüllü olarak katılıp katılmama durumlarını belirlemiştir. Katılımcı ölçütlerini sağlayan ve gönüllü olarak katılacağını belirten üç anne ile öncelikle pilot uygulama yapılmıştır. Araştırmada literatür taraması yapılarak hazırlanan görüşme soruları, pilot uygulama sonrasında araştırmacı tarafından revize edilmiştir. Görüşme süreçlerinde öncelikle annelere aydınlatılmış onam formu okunarak, çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair onay imzaları alınmıştır. Derinlemesine yapılan görüşme sürelerinin uzun sürmesi ve araştırmacının aynı zamanda ŞÖNİM'de görevli sosyal hizmet uzmanı olmasından dolayı, merkezdeki işleyişin aksamaması amacı ile görüşmeler günde iki katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya katılım sağlayamayacağını belirten katılımcılardan; pandemi dönemi olması, şehir dışında bulunmaları, ŞÖNİM'e uzak ikamet yeri gibi sebepler nedeniyle görüşmeye gelemeyecekleri bilgisi alınmıştır.

Araştırmanın veri toplama sürecindeki görüşmeler iki bölümde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci bölümünde kişisel bilgi formu kullanılarak katılımcı profilinin tanınması, katılımcılar hakkında bilgi toplanması amaçlanmıştır. Daha çok soru cevap şeklinde gerçekleşen ve yaş, meslek, evlenme biçimi, çocuk sayısı, medeni durum gibi soruları içeren ilk bölümden sonra, araştırmacının hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile devam edilmiştir. İkinci bölümde yarı yapılandırılmış görüşme formunun içeriğinde; şiddet mağduru annelerin geçmişlerinde yaşadıkları veya kendi ailelerindeki şiddet süreci, kendi anneleri ile olan ilişkileri, annelerinin şiddet öyküsü, anneliklerine dair deneyimler, şiddet yaşantısı ile ilgili bilgiler ve çocukları ile olan ilişkilerini soran sorular yer almıştır. Veri toplama sürecinde bu iki bölümün sıralamasına dikkat edilmeye özen gösterilmiştir. Katılımcıya görüşmenin süreci hakkında bilgi verilmiş ve sıralamadan bahsedilmiştir. Ancak bazı katılımcıların kişisel bilgileri alınmadan yaşadıkları şiddet sürecini ve çocuklarını anlatmaya başladıkları gözlemlenmiştir. Bu durumda katılımcı anlatısını tamamladıktan sonra, yeniden kişisel bilgi formundaki sorulara geçiş yapılmıştır. Görüşmelerin ikinci bölümündeki yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların görüşmenin gidişatına göre

sıralamasında değişiklikler yapılmıştır ancak akışın bozulmamasına dikkat edilmiştir. Yarı yapılandırılmış form kullanılarak yapılan görüşmelerde; katılımcıların çoğunluğu kendilerini rahat bir şekilde ifade ederken, çok az bir kısmı detaya inmemeyi tercih etmiştir. Ortalama elli dakika süren görüşmeler sonunda katılımcıların “bu konu hakkında ilk defa konuşuyorum ve çok iyi geldi, psikolojik olarak rahatladım” gibi geri bildirimde bulunmuşlardır. Yapılan görüşme esnasında katılımcıya sorulan soruların anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme esnasında bazı ek sorular ile konunun detaylandırılması sağlanmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan annelerin tamamının; görüşmenin ilerleyen bölümlerinde, sorular karşısında anılarını ve yaşadıklarını anlatırken derin bir hüznün içine girdikleri ve ağladıkları görülmüştür. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerin kayıtları Bakanlık izni olmadığından, ses kayıt cihazı kullanılmadan elle not alınarak yapılmıştır. Katılımcı bilgileri görüşme sonrasında araştırmacının notları ile ayrıntılı bir biçimde yazılmıştır. Görüşmeler ortalama elli dakika sürmüş olup 117 sayfa görüşme metni elde edilmiştir. Katılımcıların kodlamaları (K..) olarak değiştirilerek gizlilik ve mahremiyet teminatı sağlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada aile içi şiddete maruz kalan kadınların bazı demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda; aile içi şiddete maruz kalan kadınların cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, çocuk bilgilerini belirlemeye çalışan sorular yer almaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formudur. Görüşme formunun içeriğinde; şiddet mağduru annelerin geçmişlerinde yaşadıkları veya kendi ailelerindeki şiddet süreci, anneliklerine dair deneyimler, şiddet yaşantısı ile ilgili bilgiler ve çocukları ile olan ilişkileri konu alan sorular yer almaktadır. Araştırma soruları araştırma konusunun soru cümlesine dönüştürülmüş biçimi olarak ifade edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 86). Bu nedenle de araştırma soruları belirlenirken literatür taramasında yer alan bilgiler ve konunun uzmanları tarafından verilen bilgiler ışığında sorular oluşturulmuştur. Görüşme formundaki sorular araştırmacı tarafından araştırmanın amacına bağlı kalarak hazırlanmış ve danışman öğretim üyesi ile farklı üniversitelerde görev yapmakta olan iki öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Konunun uzmanları tarafından yapılan değerlendirmeler ve geri bildirimler dikkate alınarak sorular revize edilmiştir. Katılımcıların kolayca cevaplar verebileceği sorular hazırlanmıştır. Çalışmanın içeriği ilgili detayları belirleyecek ve konunun özünün anlamada yardımcı olacak sorular hazırlanarak konunun özünden uzaklaştıracak sorulardan kaçınılmıştır. Katılımcıların konudan uzaklaşması veya bilgi vermemesi durumunda katılımcıyı incelenen konuya sevk edecek ve konunun farklı detaylarına erişilmesini sağlayacak alternatif sorular hazırlanmıştır. Sorulacak tüm sorular belirli bir düzen içerisinde hazırlanmıştır.

Verilerinin Analizi

Bu araştırma kapsamında on katılımcıya yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmış ve cevaplar araştırmacı tarafından birebir not alınarak toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplardan 150 sayfa görüşme metni elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Özellikle yazılı ve görsel nitel verilerin analizinde en çok kullanılan yöntemlerden biri de içerik analizidir. Bu içerik analiz yönteminde öncelikle tümdengelim yoluyla ana kategoriler oluşturulmuştur. İlk

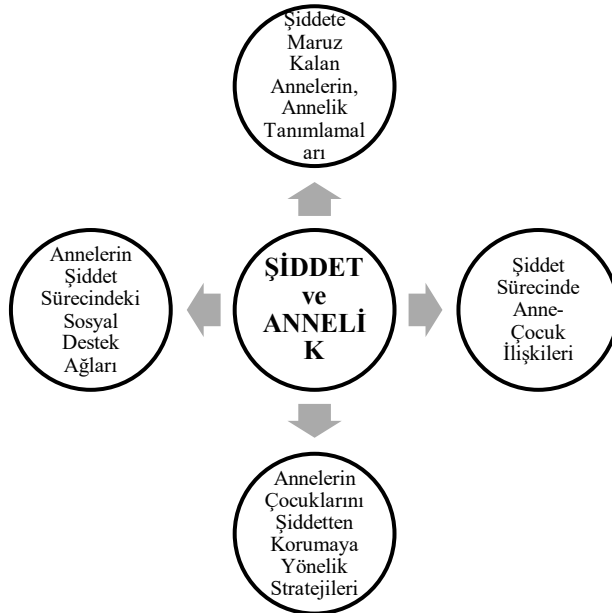
aşamadan sonra oluşturulan kategorilerin başlıkları altına katılımcıların verdiği cevaplar yerleştirilmiştir. Bu aşama da kategorilendirme işlemi yapılırken diğer tüm araştırmacıların da benzer sonuçlara ulaşabilecekleri şekilde yapılmış olması gerektiği ifade edilmiştir (Silverman, 2001). İçerik analizi ile ulaşılmak istenen hedef, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve tema çerçevelerinde bir araya getirmektir. Yapılan bu çalışma ile veriler okuyucunun anlayabileceği bir düzen içerisinde sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227; Neuman, 2012: 663).

Araştırmacı Rolü

Araştırmacı Hatay ili Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğünde Sosyal Hizmet Uzmanı olarak görev yapmaktadır. On bir yıllık mesleki deneyiminin yedi yılını kadın hizmetlerinde yürütmüştür. Aynı şekilde mesleki örgütlenme platformu olan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Hatay Şube Başkanlığı görevinde bulunmuş ve şube adına kadın alanı çalışmalarında aktif rol almıştır. Araştırmacı her ne kadar görüşmeci kimliği ile katılımcılar ile görüşmüş olsa da, olası ikincil travmaların yaşanma riskine ve olumsuz duygu durumlarına doğru yerde müdahale edebilmek için, sosyal hizmet uzmanı kimliğini bırakmadan görüşmeleri tamamlamıştır. Çalışmanın sürecinde araştırmacıyı zorlayan durumların başında pandemi koşulları olmuştur. Araştırmanın konusu itibari ile hassasiyetinden kaynaklı, katılımcıların duygu durumlarını gözlemleyebilmek adına çevrimiçi görüşmeler yerine yüz yüze görüşme yapılması tercih edilmiştir.

BULGULAR

Şekil 2. Araştırma Modeli

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular araştırma soruları doğrultusunda sunulmuştur.

Şiddete Maruz Kalan Annelerin, Annelik Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 2.

Şiddete Maruz Kalan Annelerin, Annelik Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Şiddete Maruz Kalan Annelerin, Annelik Tanımlamaları	Bulgulara İlişkin Başlıklar
	<ul style="list-style-type: none">➤ Annelikten Önceki Anneliğe İlişkin Duygu Ve Düşünceler➤ Gebelik Sürecinde Anneliğe İlişkin Duygu Ve Düşünceler➤ Gebelik Sürecinde Şiddet Yaşantısı➤ Gebelik Sürecinde Şiddete Katlanma Sebepleri➤ Doğumdan Sonra Anneliğe İlişkin Duygu Ve Düşünceler➤ Anneliğin İlk Kaygıları➤ Çocukluk Çağında Annesinden Şiddet Görenler➤ Annenin Kapsa(Ma)Ması, Sevgisini Hiset(Me)Me : Var Olan Annenin Yokluğu➤ Katılımcıların Anneleri İle Kendi Anneliklerine İlişkin Düşünceleri➤ Şiddete Maruz Kalan Annenin, Kendi Annesi İle Kurduğu Kader Ortaklığı Düşüncesi➤ Şiddete Maruz Kalan Anne Olarak, Anneliklerine İlişkin Düşünceler➤ Çocukları Önünde Şiddet Gören Annenin Duygu Ve Düşünceleri➤ Tekrar Anne Olma İsteği

Araştırmanın ilk bulgusu olan annelik tanımlamaları incelendiğinde; katılımcı annelerin annelik tanımlamalarının, anne olmadan önce, gebelik süreci ve doğum sonrası süreçlere göre farklılık gösterdiği

görülmüştür. Anne olmadan önce anne olmak ile ilgili “hiçbir şey bilmiyordum” ya da “güzel bir duygudur” ifadelerini kullandığı görülen katılımcıların, gebelik sürecinde anneliğe dair karmaşık duygular yaşadıkları ve doğumdan sonra anneliğe dair çocuklarına duyulan derin bir sevgi ile birlikte bakım kaygısı yaşadıkları görülmüştür.

1. Annelikten Önceki Anneliğe İlişkin Duygu ve Düşünceler

Anne olmadan önceki anneliğe dair duygu ve düşüncelerini katılımcılardan K2(41yaş) şu şekilde ifade etmektedir: *“Hiçbir şey bilmiyordum ki. Ben zaten çocuktum”*. Bunun yanında K7(43yaş) *“Çok güzel bir duygu olduğunu hissediyordum”* diyerek düşüncesini aktarmıştır. Diğer yandan bazı katılımcıların bu durumu daha önceden hiç düşünmedikleri ve bu algıyı kendi anneleriyle aralarındaki ilişkiyi baz alarak değerlendirdiği görülmüştür. Örneğin K4(37 yaş) *“Hiç kafamda öyle bir şey olmadı. Çünkü annemle olan bağımsızdır, o duyguyu hiç bilmediğim için yoktu.”* diyerek soruyu kendi annesi ile olan ilişkisinden hareketle cevapladığı görülmektedir.

Gebelik Sürecinde Anneliğe İlişkin Düşünceler

Katılımcıların anne olacaklarını öğrendikleri gebelik sürecinde anneliğe dair ilk duygu ve düşüncelere ilişkin bulgular incelendiğinde; çoğunun şaşkınlıkla birlikte ne yapacağını bilememe ve karmaşık duyguları içeren ifadelerle rastlanmıştır. Örneğin, K5(45yaş) *“Çok karmaşık duygular yaşadım çünkü çocuğumla beraber büyüyecektim. Bazen yanlış yaptığımı düşünüyordum, bazen iyi yaptığımı düşünüyordum ama sonuçta bir can taşıyordum.”* demiştir. Bununla birlikte hem üzüntü hem mutluluk duygusunun bir arada yaşadığını belirten K3(22yaş) duygularını şöyle aktarmıştır: *“Bir yandan üzüldüm bir yandan sevindim çocuğum olacak diye. Hayal kurdum yani bir yandan o sevinçle güzel duygular yaşadım. Güzel bir şey Çok güzel bir şey çok güzel bir duygu.”* Bu soruya vermiş olduğu cevap ile süreci sıkıntılarla dolu olduğu anlaşılan K7(43yaş) anne olacağını öğrendiğinde umutlandığı ve hayatının yoluna gireceğini düşündüğü öğrenilmiştir: *“Zaten her şey kötüydü. Hamile olduğumu öğrendiğimde artık her şey düzelecek diye düşündüm”* Anne olmadan önce anneliğe dair pek bir fikirlerinin olmadığını belirten annelerin çoğunluğunun gebeliğin gerçekleşmesinden sonra yaşadıkları karmaşık duyguların olumsuzluk değil, aksine bir “umut ışığı” olduğu görülmektedir.

Katılımcıların anneliklerinin başlangıcı olan gebelik sürecine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğunun kendi isteği dışında gebe kaldığı görülmüştür. K2(41yaş); *“17 yaşında imam nikahı ile evlendim 2 ay sonra hamile kaldım. Resmi Nikâhta hamileydim, 18 yaşında bana nikâh yaptı hamileyim diye. Çocuğu bile zorla yaptım, her şey zorla oldu.”* ve K3(22yaş), *“İstemeyerek gebe kaldım”* şeklindeki ifadelerinde, gebeliklerinin kendi istekleri dışında gerçekleştiği görülmektedir. Bunun yanında kendi isteği ile anne olmayı planlayan tek katılımcının ifadesi de şu şekilde olmuştur. K10(38yaş) *“2 yıl sonra kendi isteğimiz ile çocuk sahibi olmaya karar verdik. Planlı bir gebelikti”*. Katılımcılardan K4 (37yaş) ise, yaşadığı cinsel şiddet sonrasında gebe olduğunu belirtmiş ve sürecini şöyle anlatmıştır: *“2 sene sonra gebe kaldım, o da benim kendi isteğimle olmadı zaten. Ben zaten istemiyordum, hiçbir şekilde çocuk istemiyordum. Kafama koymuştum çünkü evliliğimin 2’nci günü o dayığı yedikten sonra hiçbir şekilde böyle olmayacağını biliyordum. Ama nasıl yapacağım, nasıl edeceğim, nasıl aileyi ikna edeceğim hiçbir fikrim yoktu. Ablasıyla eniştesi karar verdiler: “Çocuk yapın.” dediler iki sene sonra. Tamam, o çocuk olacak. Öyle oldu, tecavüz şeklinde oldu aslında. İsteksiz.”* Katılımcıların sosyo-demografik bilgilerindeki evlenme biçimlerine bakıldığında; kendi isteği ve rızası ile evliliğe karar verenlerin yine kendi istekleri ile anne olmaya karar verip gebe oldukları tespit edilmiştir.

Katılımcıların gebelik sürecinde maruz kaldıkları şiddet yaşantıları ile ilgili bulgular incelendiğinde; çoğunun öncesinde olduğu gibi gebeyken de şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Gebelikle birlikte şiddet sürecinde hiçbir şeyin değişmediğini, şiddetin devam ettiğini belirten K4(37yaş) “*O kadar dayak yiyordum ki hamileyken, o kadar şiddet vardı ki evde. Sadece dayak da değil kavga, bağırış, ses.*” ifadesinde bulunmuştur. Gebelik sürecinde maruz kaldığı şiddeti anlatan katılımcıların da, süreci yine benzer şekilde ifade ettikleri görülmüştür.

K6(36yaş), “*O zamanlarda da şiddet gördüğüm için... Telefonu üstüme fırlatması, 1-2 defa karnıma vurması. Sürekli kendini kaybediyordu, bazen beni tanımıyordu.*”

K10 (38yaş) “*Hakaret, küfür, aşağılama hepsini yaşadım. Çok zoruma gidiyordu ben hep ağlıyordum. Bebeğimin bu süreçten etkilenmemesi için dualar ederim.*” Katılımcıların çoğunluğundan alınan ifadelerde, gebelik süreçlerinde fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmüştür.

Katılımcıların gebelikte gerçekleşen şiddete katlanma sebeplerine dair sorulan sorulara, çoğunluğunun annelik duygularının etkisi ile bebekleri için katlandıkları görülmüştür. Bu durum ile ilgili katılımcılardan; K2 (41yaş) “*Kocam bana kötü davranırdı ama çocuğum için dayanırdım.*”, K7 (43yaş) “*O zamanlarda da devam ediyordu baskı. Çocuğum için sabrediyordum.*” ve K9 (40 yaş) “*Karnımdaki çocuğun babasız büyümesini istemediğim için dayanmaya çalışırdım.*” şeklinde ifadeler alınmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun benzer ifadelerinden, gebelikte gerçekleşen ve özellikle anne-bebek sağlığını olumsuz etkileyen şiddet sürecine karınlarındaki bebek için karşı koyamadıkları ya da herhangi bir yardım desteğine başvurmadıkları, şiddet ile yaşamaya devam ettikleri anlaşılmıştır.

Gebelik süresince şiddete maruz kalan, yaşadığı problemlerde kimseden destek alamayan ve anne olmadan önce de anneliğe dair pek fikri olmayan annelerin çocuğun dünyaya gelişi ile birlikte anneliğe dair duygularının çocuklarına yönelik büyük bir sevgi ve anneliğe dair düşüncelerinin kendilerini güçlü hissetme şeklinde anlaşıldığı görülmüştür.

2. Doğumdan Sonra Anneliğe İlişkin Duygu ve Düşünceler

Katılımcıların, doğumdan sonraki anneliğe dair ilk duygu ve düşüncelere ilişkin bulgular incelendiğinde; çoğunluğun ortak bir şekilde sevgi hissettikleri görülmektedir. Annelerin, bebekleri ile ilk hatıralarına dair ifadelerinde duygusal anlar yaşadıkları ve bazı annelerin gözlerinin dolarak hikâyelerini anlattıkları görülmüştür. K9(40yaş) “*Anne olmak dünyanın en güzel şeyi. Her şeyi unutturan.*” ifadesi ile anneliğe ilişkin ilk duygu ve düşüncesini olumlu tanımladığı görülmüştür.

Katılımcıların bazılarının, bebeğini kucağına aldıktan sonra bütün hayatının değiştiği, artık bütün yaşamlarının bebeğin etrafında şekillendiği görülmüştür. Aşağıdaki katılımcı ifadeleri de bu durumu gösteren ifadeler olmuştur.

K1(38 yaş) “*Ben ilk Denizi kucağıma verdiklerinde tüm derdim oydu. Yani hiç kimse ile konuşmadığımı o bebek ile konuştum. Onunla oynadığımda evlendikten sonraki durumum farklılaştı artık kimse umurumda değildi. Derdimi her şeyimi çocuğuma anlatıyordum.*”

K6 (36 yaş) “*Kendi çocuğunu doğurduktan sonra Çok mutlu oldum ama o çocuktan (üvey oğlu) farkı olmadı. Öz çocuğunun olması, çok güzel bir duygu.*”

K10(38 yaş) “*Dünyadaki her zorluğa göğüs gelecek kadar güçlü hissettim. Aklım, zihnim her şeyim bebeğimdi.*”

Katılımcılardan K5(45yaş)' in anneliğe ilişkin ilk duygusunun *“Sevgimi, her şeyimi... Kızım benim her şeyim olmuştü; oyuncuğım, çocuğım, kardeşim, her şeyimdi kızım. Onunla, onun için güçlendim”* olduğu görülmüş ancak annesinden sevgi görmediğini bu nedenle kendi çocuğuna sevgisini nasıl göstereceğini bilmediğini de şöyle aktarmıştır: *“Ben annemden sevgi görmedim. Annem var mı yok mu belli değil. Sevgi nasıl verilir bilmem. Zorlasam da yapamıyorum. Çocuklarımı çok seviyorum ama gösteremiyorum aynı annem gibi”* ifadesi ile anne olmanın anlamını bilmediği bulgusu görülmüştür.

Katılımcıların anneliklerine ilişkin ilk kaygıları incelendiğinde; gebelik öncesinde anneliğe dair fikirlerinin olmadığı ancak doğum ile birlikte annelik duygusunun güzel ancak kendilerini çocuk yetiştirme konusunda yetersiz ve acemi olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Örneğin K9(40yaş) bebeğini büyütme konusundaki kaygısını şöyle aktarmıştır: *“Ben doğurdum evet anne oldum dedim ama bu minicik şeye nasıl bakacam dedim. Bu kötü dünyada nasıl büyütecem.”* K5(45yaş) yaşadığı karmaşık duygularını ve bu süreçte hissettiklerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Çok karmaşık duygular yaşadım çünkü çocuğumla beraber büyüyordum. Ben kızımı doğurduktan sonra, en büyük kızımı doğurduktan sonra bir yerlerde hata yaptığımı, yanlış zamanda evlendiğimi, belki de o zamanlar aklımın başına geldiğini hissettim.”* Bu süreçte sağlık sorunları yaşadığını belirten katılımcı K4(37yaş); *“Doğum yaptıktan sonra –sezaryen ile doğduğu için- yardıma ihtiyacım vardı, emzirmem gerekiyordu. Kucağıma aldım, kızım ağladığı gibi ben ağlıyordum. Nasıl çığlık atıyordu bebeğim, ben de öyle bebek gibi ağladım. Sonra anladım ki bu benim, bana ihtiyacı var”* ifadesi ile kendi kendine annelik kaygılarını çözmeye çalıştığı görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğunun ifadelerinde anne olduktan sonra anneliklerine ilişkin kaygı düzeylerinin arttığı anlaşılmıştır.

Katılımcılar arasında çocukluk çağlarında şiddet gördüğünü belirtenlerin ifadelerindeki veriler incelendiğinde, çalışmaya katılan katılımcı annelerin çoğunluğunun çocuk çağlarında yaşadıkları şiddetin ‘anne’leri tarafından gerçekleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu şiddetin daha çok psikolojik şiddet olduğunu gösteren katılımcı ifadeleri aşağıdaki gibidir.

K5(45yaş) *“Ben annemin fiziksel şiddetine maruz kalıyordum Şiddet dediğim vurmali kırmali değildi; sürekli bağırarak konuşmak, sürekli hakaretlerle konuşmak. Babasızdık hem anne hem babaydı.”*

K6(36yaş): *“Annem baskıcıydı biraz. Öyle görmüş bence. Bir de 17 yaşında evlenen bir çocuktan ne bekliyorsunuz ki. Rahmetli nenemde anneme psikolojik şiddet yapardı. O da 12-13 yaşında evlenmiş. Annem bana her işi yaptırırdı. Çalışıyordu diye çok yorgundu hep en büyük benim diye çok zulmederdi. Bir kere annem bana fiziksel şiddet uyguladı. O da haklıydı.”*

K7(43yaş): *“Her zaman için alt görürdü, yaptığım hiçbir şeyi beğendiremezdim anneme. Karşımdaki üzülmesin, ben üzüleyim derim. Onun isteklerini yerine getirmeye çabalarım ama memnun edemem. Ömrümü annemle geçiriyorum ben, altlı üstlü oturduğumuz için. Anlaşamıyoruz ama ömrümüzü beraber geçirmek zorundayız. Halbuki şey demesi lazım: “Hepsi gitti, bu kadın kaldı bana.”*

Anneleri tarafından şiddete maruz bırakılan katılımcıların, annelerinin bu davranışına ilişkin söylemleri oldukça dikkat çekicidir. Şiddet uygulayan annenin yaşattığı olumsuzlukların altında annelerinin haklı sebepleri olduğuna dair inanışlar olduğu görülmüştür. Annenin de babadan, kendi annesinden ya da kayınvalidesinden şiddet görmüş olması ya da annenin çalışıyor olması gibi nedenlere dayandırılarak annenin haklı olduğuna yönelik ifade edildiği görülmüştür. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde şiddet uygulayan anneden bahsedilirken katılımcıların duygulanarak ve hüzünlü bir ifade ile konuştukları da gözlemlenmiştir.

Anneleri tarafından şiddete maruz kaldığını ifade eden katılımcı annelerin kendi anneleri ile kurdukları iletişim, annenin davranış biçimi ve annelerine yönelik hissettikleri ile ilgili durumlar incelendiğinde; katılımcıların çocukluk çağlarında annelerinin kendileri ile ilişkilerinin mesafeli ve sevgiyi sunma biçiminin öz bakımı yerine getirme olarak ifade ettikleri görülmüştür. Örneğin; K2(41 yaş); *“Pekiye geçinen bir anne-kız değildik. Bana pek iyi davranmazdı aslında. Giderdi dışarı, eve gelir kızardı. Kötü bir çocukluğum geçti, hiç istemezdi beni. Öbürleri (kardeşleri) öyle değildi mesela, öbürlerini isterdi. Beni istemezdi. Niye istemezdi, bilmiyorum. Benim çocukluğum iyi geçmedi.”* İfadesi ile annesi ile ilişkilerinin olumsuz olduğunu belirtmiştir. Öte yandan K4(37yaş); *“O dönem yoktu ki, hiçbir ilişkimiz yoktu annemle. Çünkü annem yoktu, sürekli çalışıyordu. Ben tektim, evde yalnızdım. Kendisi geldiği zaman zaten yemek yiyip uyuyan biriydi. Onu hemen hemen hiç görmezdim. Sevgi, şefkat yoktu ama temel ihtiyaçlarımızı karşılamak, onun sorunu buydu. Yemek yapmak, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkamak ona yetiyordu.”* İfadesi ile annesinin kendisine sevgiyi sunma şeklinin yalnızca öz bakım ihtiyaçlarını karşılama olarak olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcıların anneleri ve kendi anneliklerine ilişkin düşünceleri incelendiğinde; çalışmaya katılım sağlayan annelerin, annelikleri ile kendi annelerinin yapmış olduğu annelik arasındaki ilişkilerin benzer yönde olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu en iyi ifade eden K1(38yaş)’in ifadesi; *“Yaşlandıkça sanki ben annem oluyorum. Her şeyimiz aynı oluyor. Nasıl kızarsa bana küçükken, ben de aynı şekilde kızıyorum çocuklara.”* şeklinde olmuştur. Benzer olarak K6(36yaş) da annesinin ona küçükken hep çok kızdığını ve şu anda kendisinin de tıpkı annesi gibi davrandığını ifade etmiştir.

Bir başka katılımcı olan; K5(45yaş) ise annesinden annelik sevgisi görmediği için kendisinin de çocuklarına sevgi sunmadığını, nasıl sunulacağını da bilmediğini, bu nedenle annesi ile aynı şekilde annelik yaptığını şu ifade ile belirtmiştir; *“Ben annemden sevgi görmedim. Annem var mı yok mu belli değil. Sevgi nasıl verilir bilmem. Zorlasam da yapamıyorum. Çocuklarımı çok seviyorum ama gösteremiyorum aynı annem gibi”*

Katılımcıların kendi anneleri ile kurdukları kader ortaklığı düşüncesine ilişkin bulgulara da rastlanmıştır. Şiddete maruz kalan annelerin çocukluk çağlarında kendi annelerine de şiddet uygulanmış olması sebebi ile yaşadıklarını ‘annenin kaderini yaşama’ olarak ifade etmişlerdir (K6,36yaş; K9,40yaş). Konuya ilişkin K2 (41yaş)’in ifadesi şu şekilde olmuştur: *“Ben sizin için katlanıyorum bu işkenceye, şiddete.”* Nasıl ben çocuklarıma söylediysem onlar için tekrar geri döndüğümü, aynı şeyi bana da söylediler. Ama aslında bizimle ilgisi yoktu, kendileri anlayamazdı. Arada çocuklar kaynıyor, bana da aynısı oldu.”K10(38yaş)’in de benzer olarak annesi gibi olmayacağını istemesi ancak giderek kendi annesine benzediğini aktardığı görülmektedir: *“Annem gibi olmayacağım dedikçe annem gibi oluyorum. Eylemler farklı ama etkileri aynı şeyler yaşıyorum. O nasıl boyun eğdi, korkuyorsa, ses çıkarmadıysa ben de öyle oluyorum. Korkularının sebebini anlamazdım ama şimdi anladım. Gitsen olmuyor, kalsan olmuyor.”* Annesinin yaşadıklarıyla benzer bir annelik yaşadığını belirten bir diğer katılımcı da K8(26yaş) *“Annem niye böyle diye üzüldüğüm çok oldu ama o kadar şiddet, sorun içinde kadın nasıl olsun. Ben de aynı şeyi yaşıyorum işte ve aynısı değil belki ama yine çocuklarıma aynısını yansıtıyorum”* ifadesi ile annesinin yaşadıkları ile kendi yaşantısını benzeştirdiği görülmüştür.

Öte yandan kendi annesi gibi davranmadığını aktaran katılımcılar da olduğu görülmüştür. K4(37yaş) *“Annem yok gibiydi zaten. Ben hep onun gibi olmayacam derdim. Olmamak için de çok çabaladım. Kızım varlığımı hep hissetti ama başka şeylerde eksik kaldı. İlla ki tam olmuyor işte”* ifadesi ile annesi gibi

davranmadığını ve annesi gibi olmadığını belirtmesine rağmen yine de hayatında hep eksik bir şeylerin kaldığını belirtmiştir.

Çalışmaya katılım sağlayan annelerin çoğunluğunun, kendi annelerinin yaşattığı olumsuzlukları ve davranış biçimlerini birebir aynen olmasa da benzer şekilde çocuklarına uyguladıklarını belirtmişlerdir. Anne olmadan önce, anneleri gibi olmayacaklarına dair düşünceleri olduğu ancak farklı şekillerde aynı etkileri yaratacak annelik yaptıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların kendi anneleri ile kurdukları sorunlu ilişkilerin sebebini çocukluk çağlarında anlamlandırmadıkları ancak yaşadıkları olaylar neticesinde, annelerinin bazı davranışlarının kaynağının ne olduğunu daha iyi idrak ettikleri tespit edilmiştir.

Katılımcıların, şiddete maruz kalan kadın olarak anneliklerinin kendilerinde ne gibi düşünce ve duygular yarattığı incelenmiş ve bu durumdaki anneliklerinin çoğunlukla olumsuz tanımlandığı görülmüştür. K3(22 yaş) *“Ben isterim ki güzel bir hayatları, iyi anneleri babaları olsun, mutlu olsunlar. Ben iyi anne olamam ki”* ifadesi ile iyi anne olmadığını belirtmiştir. Yine aynı şekilde K4(37yaş) iyi annelik için huzurun önemli olduğunu vurgulamış ve *“Bakıyorum başka ailelere, anneler mutlu çocuklar mutlu her şey yolunda. Ben bu hayatı sunamadım. Hep bunun vicdanı ile yaşayacağım. İyi anne olmak için huzur lazım”* cümleleri ile ifade etmiştir. Katılımcılardan K5(45yaş) şiddet sürecindeki anneliğini *“Daha iyi bir anne olamadım. Hayat buydu. Yüzümüz gülerdi ama içimiz kan ağlardı. Keşke her şey farklı olsaydı”* şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları şiddete katlanmaları, çocuklarını da buna mahkûm etmeleri ve bu nedenle mutsuz olmalarının; anneliklerini olumsuz tanımlamaya neden olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. K7(43yaş) *“Ben iyi bir anne olmaya çalışıyorum ama boşa. Yemekleri hazır, çamaşırları yıkanır her şey bende. Yeter mi hocam, yetmez. İyi bir anne olsaydım çeker kurtarırdım onları bu zulümden”*

K10(38 yaş) *“İyi, yeterli bir anne olmak için elimden geleni yapıyorum. Ama her şey bende değil ki. Babası tamam bize bunu yaşatıyor ama ben de aynısını yapıyorum sonra. Ben mutlu değilim ki onu mutlu edeyim, biliyorum.”*

Katılımcıların çoğunluğunun, çocuklarına güzel bir hayat sunamadıklarını sebebi ile anneliklerinin eksik kaldığını düşündüklerini gösteren ifadelerde buldukları görülmüştür. Annelerin kendi üzerlerine düşen görevleri yerine getirdiklerini ve yapabildiklerinin sadece bunlar olduğunu, yine de bunun kendilerini rahat ettiren bir düşünce olmadığını, olumsuz dışsal faktörler kadar kendi yanlışlarının da bu duruma sebep olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcılara göre iyi bir anne olmanın gerekliliği annenin huzurlu ve mutlu olması olduğu görülmektedir. Çocuklarına bakım verme görevinin yeterince yerine getirdiğini belirten anneler ancak çocuklarını şiddet ortamından koruyamamış olmaktan dolayı, anneliklerini kötü olarak tanımlamışlardır.

Çalışmaya katılım sağlayan annelerin çoğunluğu ise çocukları önünde şiddete maruz kalmış olmayı ‘çocuklarımdan utanıyordum’ ifadesi ile belirtmişleridir. Bunun yanında, şiddeti çocukları önünde görüyor olmanın kendilerini daha güçsüz ve çaresiz hissettirdiğini de belirtmişlerdir.

K5(45yaş) *“Bazen utanıyordum, çocuklarımdan utanıyordum.”*

K7(43yaş) *“Çaresiz hissediyordum, çabalıyorum ama olmuyordu.”*

K10(38yaş) *“Çocukların önünde aşağılanmak, hakaret işitmekten ölesiye utanırdım. Kendi çocukluğumda annemi nasıl hatırlıyor isem, çocuklarım da beni böyle hatırlayacak diye utanırdım”*

Katılımcıların ifadelerinde çocuklarını dünyaya getirdiklerine pişman olduklarını, daha sonra bu duyguya sahip oldukları için de yeniden pişmanlık yaşadıklarına ilişkin söylemlere de rastlanılmıştır. Örneğin; K2

(41yaş) “Keşke doğurmasaydım derdim ama çok pişman olurdum. Günah. Doğdular artık böyle denmez çok günah.” İfadesi ile belirtmiştir. Yine aynı şekilde K3(22yaş) “Kendi canımı unutturdum öyle bir üzülürdüm. Çok üzülürdüm. Kendi yanlışlarımda onları (çocukları) da yok etmişim sanırdım. Keşke doğurmasaydım derdim ama çok pişman olurdum” Bir diğer katılımcı da K4 (37yaş) bu duygularını “Cehennem gibi bir dünyaya neden getirdim ki onu derdim ama sonra çok üzülürdüm bunu söylediğime” şeklinde belirttiği görülmüştür.

Katılımcıların tekrar anne olma isteği konusundaki araştırma sonuçları incelendiğinde sistematik olarak şiddete maruz kalan annelerin yeniden anne olmaya dair görüşlerinin olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcın çoğunluğunun bu soruyu kesin ve net olarak yaşadıkları şiddet ortamında kesinlikle yeniden anne olmak istemediklerini keskin bir söylemle aktardıkları görülmüştür. Örneğin K3(22yaş) bu düşüncelerini “Hiç düşünmem. Şerefsizin biri hayatıma girer, bir çocuğu daha tekrar ortada bırakamam.” şeklinde aktarmıştır.

Bunun yanında şiddetsiz bir hayatta yeniden anne olmayı istediğini aktaran katılımcıların da olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin K4(37yaş) “Şiddetsiz bir hayatta tabii ki isterim. Bir değil iki tane isterim ama şiddetli bir hayatta hayır.” ve K10 (38yaş) “Asla. Durumlar farklı olsaydı belki isterdim.” İfadeleri ile yeniden anne olmak için şiddetin ortadan kaldırıldığı bir hayat şartı ile isteyebileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcı annelerin çoğunluğunun ifadelerinde; yaşadıkları şiddetten ötürü bir çocuğu daha şiddete feda etmek istemedikleri bulgularına ulaşılmıştır.

2. Şiddet Sürecinde Anne-Çocuk İlişkisi İle İlgili Bulgular

Tablo 3.

Şiddet Sürecinde Anne-Çocuk İlişkisi İle İlgili Bulgular

	Bulgulara İlişkin Başlıklar
Şiddet Sürecinde Anne-Çocuk İlişkileri	<ul style="list-style-type: none">➤ Çocukların Tanıklık Ettiği Şiddet Durumları➤ Şiddet Konusu ile İlgili Çocukların İfadeleri➤ Şiddete Maruz Kalan Annenin Çocuklarına Davranış Biçimleri➤ Çocuğa Bakım Verme Sürecinde Yaşanan Sorunlar➤ Annenin Olumsuz Davranışlarını Telafi Etme Biçimi➤ Anneye Göre Çocukların Kendisi Hakkında Düşünceleri➤ Anneye Annelik Yapan Çocuklar : Anneyi Kapsama➤ Tepkili Çocuklar➤ Anne İle Çocukların Mevcut İlişkilerinin Durumu

Araştırmanın Anne- Çocuk ilişkilerine dair ilk bulgular incelendiğinde; annelerin okul öncesi çağında olan çocuklarının da şiddete tanıklık ettikleri görülmüştür. Anlık şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların genel olarak ağlama davranışı sergiledikleri ve tepkilerinin korku ya da üzüntüden dolayı anneye sarılmak olduğu anlaşılmıştır. K2(41yaş)“*Küçükken ağlarımda sadece. Bazen gelip kucağıma yatarlardı. Anlardım ben, onların da canı yanıyor.*” İfadesi ile şiddete tanıklık eden çocuklarının da kendisinininkine kadar canlarının yandığını belirtmiştir. Aynı şekilde K3(22yaş) “*Ben şiddete maruz kalırken çocuklarım bunları görüyordu. Ağlarımda.*” Şeklinde benzer olarak açıkladığı görülmüştür. Diğer katılımcıların da benzer ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

K7(43yaş) “*Biz kavga ettiğimizde oğlum TV izliyor olurdu. Duyuyordu biliyorum ama hiç sesi çıkmazdı yavrum. Sonra gelip sarılırdı bana.*”

K9(40yaş) “*Çocukların önünde çok dayak yedim. Ben ağlardım onlarla birlikte*”

K10(38yaş) “*Çocuğun önünde bağırsı çağırıs yapma derdim sus derdim ama boşuna. Yanımızdaysa ağlardı kuzum. Değilse de çıkıp gelirdi olduğumuz yere bana sarılırdı.*”

Katılımcıların, yaşadıkları ve çocuklarının tanık oldukları şiddet olayı ile ilgili çocuklarının bu durumu nasıl ifade ettiklerine ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde çocukların genellikle yaşadıkları durumu ‘niye ağlıyorsun, neden böyle bir durumdayız’ gibi sorular ile sorguladıkları, anneyi şiddete boyun eğen olarak tanımladıkları ya da şiddeti genelleştirdikleri görülmektedir. Katılımcılardan K1(38yaş)’ın ‘*Anne biz niye böyleyiz derlerdi hep. Ben ağlarken geçen kızım şöyle bir şey dedi ‘anne yine her zaman kavga ettiğiniz gibi yarın barışsınız. Çünkü ben onlara öyle söyledim. Kavga ediyoruz yarın barışırız. Barışsınız siz şey yapmayın.*’ Şekildeki ifadesinde çocukların durumu sorgulayan ve anneyi genel olarak şiddete katlanan olarak ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar arasından K4(37yaş): “*Biz babasından ayrıldık o dönemler, babasına gidip geliyordu, görüşüyordu az da olsa. Kızım okuldan eve gelmek istemiyordu babasına gitmemek için. ‘Eşyalarımı alıp size geleyim öğretmenim.’ Demiş öğretmenine. Nedeni de ‘Babalar hep bunu yapar, erkekler böyle döver.’ Diye söylüyordu. Nasıl izlemişse artık bizi, ne hatırlıyorsa.*” şeklindeki ifadesinde kızının şiddeti genelleştirerek ifade ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun yanında şiddete maruz kalan annelerin çoğunluğunun ifadesinde, özellikle çocuklarının büyüyüp şiddetin ne olduğuna anlam vermeye başladıkları çağda, annelerinin halen şiddete katlanıyor olmasından dolayı evi ya da şiddet uygulayanı birlikte terk etmeye ilişkin söylemleri olduğu da görülmüştür. Bu durum K7(43yaş)’ın “*Bana da anne bırak bu adamı artık diyorlar.*” ve K1(38yaş)’ın “*Benim oğlum ‘Anne’ diyor ‘yeter’ Niye katlanıyorsun niye gitmiyoruz?’*” şeklindeki ifadelerinde görülmektedir.

Şiddete maruz kalan annelerin çocuklarına davranış biçimlerine ilişkin veriler incelendiğinde; annelerin maruz kaldıkları şiddet türü ne olursa olsun, şiddetin davranışlarına yansıdığı ve öfkelerini kontrol edemedikleri için çocuklarına bağırma davranışı sergiledikleri saptanmıştır (K2,41yaş; K7, 43yaş; K10,38yaş; K8,26yaş). Şiddete maruz kalan annelerin yaşadıkları gerginlik ve sinir hallerinde istemeyerek de olsa çocuklarına bağırarak görülmüştür. Çocukları kötü muamele eden annelerin davranışlarından dolayı pişmanlık yaşadıkları da ifadeler arasında yer almıştır. Buna durumu katılımcılardan K4(37yaş) ; “*Öfkemin bana zarar verdiği gibi kızıma da zarar verdiği konular oldu. İçinden çıkamadığım korkularım mesela eve hapsolmalarımız, dışarı çıkamamalarımız, önümüzün kesilmesi, evde günlerce kalmamız ister istemez ona bağırma ve kızmama neden oluyordu. Bu da onu kırıyordu ve ben biliyordum, vicdan azabı çekiyordum. Çok kötü bir his. Bunlar benim pişmanlıklarım mesela.*” Şeklinde ifade ettiği görülmüştür.

Çalışmaya katılım sağlayan annelerin ifadelerinde, şiddete maruz kalma nedeni ile çocuklarına bakım verme sürecinde de sorunlar yaşadıkları görülmüştür. K3(22yaş); “*Çocuklarım çok küçük. Ben onlara*

yemek yedirmek, giydirmek, parka götürmek istiyorum ama gücüm yok. Ağrularla yaşıyorum, yediğim dayağın ağrıları bunlar.” diyerek, fiziksel şiddetin yarattığı sağlık problemlerinden ötürü çocuklarına bakmadığını ifade etmiştir. K5(45yaş); “İlk çocuğum olduğunda ben daha çocuktum. Kaynanam bana öğretti ne nasıl olur. Yapayım tamam ama nasıl yapayım? Akşam olmasın o eve gelmesin isterdim. Hep bunu düşünürdüm. Çocuğuma kendimi hiç veremedim, biliyorum” ifadesi ile zihinsel meşguliyetinin çocuk bakımına engel olduğunu anlatmıştır. Katılımcı annelerin ortak ifadelerine göre; yaşanan olumsuz sürecin kendilerinde vicdani bir yük olmasına rağmen bakım verme ile ilgili sorunları çözmek için gayret ettikleri yönünde olduğu anlaşılmıştır. K1(38yaş) “O zamanlar eksik oldu yanlış oldu belki. Ben yine de yanındaydım onların. Hiçbir şey yapamadım belki ama hiç bırakmadım. Elimden geleni yaptım onlar için” diyerek, şiddet nedeni ile var olan olumsuz yaşam deneyimine rağmen çocuklarının bakım sürecine özen gösterdiği görülmüştür.

Katılımcıların annelerin olumsuz davranışlarını telafi etme biçimlerin ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde; annelerin çocuklarına karşı yıkıcı davranışlar sergiledikleri, bu nedenle pişman oldukları ve bunun telafisini çoğunlukla çocuklarına sarılma yolu ile temas ederek ve isteklerini yerine getirerek telafi etmeye çalıştıkları görülmüştür. K4(37yaş) konuyla ilgili olarak “Onu üzdüğüm zaman ben daha çok kahroluyordum. Ama sağlıklı değildim ne yaptığımı bilmiyordum. Böyle zamanlarda sevdiği yerlere götürürdüm onu, canı ne isterse alırdım.” demiştir. Benzer bir cevap veren de K8(26yaş); “Çaresizlikten ne yapacağımı bilmezdim. Kendime kızardım. Çikolata çok severler. Çikolata alırdım sanki hiç bişey olmamış gibi. Bu da doğru değil tabii” demiştir. K10(38yaş) ise çocuğuna bağırdığı zaman çocuğunun ona “anne bağırma, korkuyorum” dediğinde kendine gelip toparlandığını ve sarılıp öptüğünü aktarmıştır. Sonrasında çocuğunun en sevdiği yemeği yaptığını ve televizyon izlemesine izin verdiğini belirtmiştir. Katılımcı annelerin çoğunluğu yıkıcı davranışlarının yanlış olduğunu belirttikleri gibi, çocuğun her talebini yerine getirmenin de yanlış olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan annelerin ifadelerinde; bu yanlışlarını telafi edebilecek bir yolu bilmediklerine ilişkin söylemlere de rastlanmıştır.

Katılımcı annelere göre çocuklarının kendileri hakkındaki duygu ve düşüncelerin neler olduğu incelendiğinde; çocukları önünde şiddete uğramayı ‘utanç ve güçsüzlük’ olarak tanımlayan annelerin, çoğunlukla çocuklarının kendilerini ‘korkak, zayıf, aciz’ şeklinde tanımladıkları, bazı katılımcıların da çocuklarının kendilerini kahraman olarak tanımladıklarını gösteren ifadelere rastlanmıştır. K1(38yaş) “Benim oğlum ‘Anne’ diyor ‘yeter’ Niye katlanıyorsun niye gitmiyoruz?’ Korkağım ben onların gözünde.” şeklindeki ifadesi ile çocuklarının kendisini korkak olarak gördüğünü belirtmiştir. Çocukların anneyi yaşadığı şiddete boyun eğen, cesur olmayan şekilde tanımladıklarını belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

K2 (41yaş) “Anneleri, onlar için güçsüz zavallı biri sadece.”

K5(45yaş) “Anneliğimle ilgili ne düşünüyorlar bilemiyorum ama bunca yıl bu cehennemi birlikte yaşadık. Cesur olmadığımı düşünüyorlar”

K7(43yaş) “Zayıf olduğumu düşünüyorlar. Acıma duygusu diyeyim size. Yaşım 43 halen şiddetin içindeyim onlarla. Bana acıyorlar, beni korkak görüyorlar hiç bişey yapmadığım için”

Öte yandan bu görüşün aksine, çocuğun kendisini kahraman olarak gördüğü anlaşılan katılımcı ifadeleri ise şu şekilde olduğu görülmüştür.

K4(yaş37) *“Onun gözünde güçlüyüm, ona göre sevgi böceğiyim herkese; ama ona göre cesur değilim aslında, bazı şeylerde cesur değilim.”*

K8(26yaş) *“Dile getiriyor. Biri bir şey dediğinde: ‘Benim annem kahraman, beni korur. Benim annem hem baba hem anne. Bize bakıyor.’ Der. “*

K6(36yaş) *“Koruyucu, kahraman olarak görüyor şimdi beni ama boşanmaya karar vermeden önce benim korkak olduğumu söylerdi. Çok üzülürdüm”*

Araştırmada dikkat çekici bulgulardan biri de çocuklarının gözünde güçlü ya da zayıf olması fark etmeksizin, şiddete uğrama sürecinde şiddetten kurtulmaya yönelik herhangi bir girişimi olmayan annelerin, çocukları tarafından kendilerine öfke duyulduğunda ilişkin ifadeleri olmuştur. Şiddet uygulayanın yarattığı huzursuzluk halinin çocuklara da yansıdığı ve annelerinin kendilerini bundan kurtarma girişimi olmadığı için, anneye öfke duydukları anlaşılmıştır. Özellikle şiddet olgusunu uzun zaman yaşayan ve çocukları artık büyüyen annelerin bu durumu daha çok yaşadıkları, çocuklarının öfkelerini sık sık dile getiriyor oldukları görülmüştür. Örneğin; katılımcılardan K2 (41yaş) *“Beni sevmiyorlar. Babalarına kızgınlar ama bana daha çok kızgınlar. Kötü bir hayat verdim onlara. Boşandıktan sonra ben tekrar geri döndüm çocuklarım için. Ayrılıydım belki daha iyi olacaktı”* şeklindeki ifadesinde, şiddeti engellemeye yönelik girişimleri olmadığı için çocukları tarafından sevilmediğini belirtmiştir. Yine aynı şekilde K1(38yaş) *“Misal şimdi bana ne diyorlar. Hepsi senin yüzünden, sen bunları kabul ettin, bizim psikolojimizi bozdun, şiddet içinde büyüdük.”* Şeklindeki ifadesi ile çocuklarının öfkelerini belirtmiştir. Benzer şekilde katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

K2(41yaş) *“Beni sevmiyorlar. Babalarına kızgınlar ama bana daha çok kızgınlar. Kötü bir hayat verdim onlara. Boşandıktan sonra ben tekrar geri döndüm çocuklarım için. Ayrılıydım belki daha iyi olacaktı”*

K5(45yaş) *“Yıllarca süren bir zulüm, hiç bişey yapmayan ben. Cehenemimde onları da yaktım gibi. Kızıyorlar bana ama değiştirmeye gücüm yoktu.”*

K7(43yaş) *“Çocuklarım büyüdü etti ama halen biz babaları ile kavga döğüş. Hiç anlayamıyoruz. Kendileri de bişey yapamıyorlar diye bana öfkeli. Bana da anne bırak bu adamı artık diyorlar.”*

Şiddete maruz kalan annelerin söylemlerinde, anne-çocuk rollerinin yer değiştirdiğine ilişkin ifadelere de rastlanmıştır. Çocukların anneyi koruyup kollayan, annenin yaşadıkları olumsuzluklara çare bulan koruyucu ebeveyn rolüne girdikleri görülmüştür. Katılımcılardan K4(37yaş) *“Büyüdük bir şekilde beraber. Yaralarımızı sardık mı tam? Sanmıyorum, sarmadık. Saramayız da artık ama bir şekilde büyüdük, büyümek zorunda kaldık açıkçası. Belki çoğu zaman anne oldu o bana, ben kızı oldum diyebilirim. Benim dertlerimi dinleyerek büyüdü”* diyerek bu durumu tam olarak ifade etmiştir. Katılımcılardan K5 ve K9’un ifadelerinde de benzer bulgulara rastlanmış olup, çocuklarının kendilerini kurtaracaklarına ilişkin umutları olduğunu belirtmişlerdir. K5(45yaş) *“Ben onlar için kaldım, büyüdüler ve beni aldılar bu hayattan. Çocukken hep büyüdüklerinde beni kurtaracaklarını söylerlerdi, umudum onlardı her zaman”* K9(40yaş) *“Zaten her şey gözleri önünde oluyordu. ‘Dayan anne, seni de alıp gideceğiz, kurtulacağız’ derlerdi. Ne yalan söyleyim, beni kurtarmalarını da bekledim”*

Katılımcı annelerin ifadelerinde, çocuklarının evde ve sosyal çevrelerinde şiddete meyilli olduklarına ilişkin bulgulara da rastlanmıştır. Özellikle babaya karşı şiddet içerikli eylem girişiminin, anneye şiddet uygulandığı anda gerçekleştiği anlaşılmıştır. Bu duruma ilişkin K1(38yaş)’ın ifadesi *“Oğlum şiddete meyilli. Okuldan hep şikâyet gelir bana. Babası için de anne diyor yeter. Ama eğer tekrar bunu yaparsa yemin etmişim onu öldüreceğim. Bir gün ben dayak yerken araya girdi, onlar kavga etmesin diye oğluma*

bağırdım, gitti.” Şeklinde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte sadece şiddet uygulayan babaya yönelik değil, sosyal hayatta da agresif tavırları olan çocukların da olduğu, katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. K7(43yaş) “Çocuklarım sürekli kavga etmek için hazırlar sadece baba ile değil herkesle. Babayı uzaklaştırdım, dışarı ittim. “O babadır, ona bunları söyleyemezsin. Ayıp.” dedim kızıma. Erkek çocuklar için de aynı şekilde: “O sizin babanız. Yapmayın, saygıda kusur etmeyin.” Bir şekilde orta yol çizmeye çalıştım” şeklinde ifade ettiği görülmüştür. Bir diğer katılımcı K5(45yaş) “Benim halime çok üzülmüyorlar biliyorum ondan babalarını sevmiyorlar, istemiyorlar. Bazen sesler yükseliyor korkuyorum kötü bir şey olur diye. Bu yüzden karşı karşıya getirmemeye çalışıyorum onları. Agresifler her şeye.” Cümleleri ile çocuklarının agresif ve şiddete meyilli olduklarını belirtmiştir. Katılımcı ifadelerinden, çocuklarının şiddete yönelik girişim ve söylemleri karşısında annelerin çocuk ve baba arasında arabuluculuk yaptıkları anlaşılmıştır.

K4(37yaş)’ın ifadesinde; kız çocuğunun özellikle erkeklere yönelik düşmanca tavırları olduğu ancak hemcinslerini koruyucu ve kollayıcı bir role girdiği anlaşılmaktadır. “Okulda kız çocuklarını koruma altına alırdı, okuldaki erkek çocukları kızlara zarar vermesin diye hep siper olurdu onlara. Tepkiler veriyordu sınıfta, bağıırıp çağırıyordu erkek çocuklarına.” K4(37yaş)

Katılımcı anneleri ile çocukları arasındaki ilişkiye dair bulgular incelendiğinde; annelerin çoğunluğu, çocukları ile mevcut ilişkilerinin bazı çatışmalara rağmen genel olarak iyi olduğu yönünde cevaplar vermişlerdir. K4(37yaş) bu durumu “Çatışmalı ama yine de ortayı buluyoruz. Arkadaş gibiyiz.” şeklinde ifade etmiştir.

Anneler özellikle şiddet ortamından çocuklarını uzaklaştırdıktan sonra ilişkilerinin olumluya geçtiğini belirtmişlerdir. K5(45yaş) “O zamana göre daha iyi. O zamanlar çok uzaktık birbirimizden. Yani aynı evde ama ayrı dünyalardaydık. Şu anda ayrı yerlerdeyiz ama aynı yerdeyiz sanki” şeklindeki ifadesi ile K9(40yaş) “Şimdi çok iyi. Önceden kötüydü. Boşandım onlar da rahat etti.” Şeklindeki ifadenin benzer olduğu görülmüştür.

Annelerden yalnız biri K2(41yaş), çocukları ile ilişkilerinin iyi olmadığını ve baba ile benzer davranışlar sergilediklerini ifade ettiği görülmüştür. K2(41yaş)“Hiç iyi değil. Şimdi büyüdü çocuklarım onlar da babaları gibi davranıyorlar bana” şeklinde ifade etmiştir.

K7(43yaş)’ın ise “Küçükle iyiyim ama abi ve ablayla çatışıyoruz. Fikirlerime olumlu bakmıyorlar. Halen babalarına katlandığım için benim düşüncelerime önem vermiyorlar.” Şeklindeki ifadesinde; yetişkinliğe geçmiş çocukları ile fikir olarak çatışma yaşadıklarını, sebebinin ise eşinden gördüğü şiddette halen katlanmak, herhangi bir faaliyette bulunmamak olarak belirttiği görülmüştür.

3. Annelerin Çocuklarını Şiddetten Korumaya Yönelik Stratejilerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.

Annelerin Çocuklarını Şiddetten Korumaya Yönelik Stratejilerine İlişkin Bulgular

Bulgulara İlişkin Başlıklar

Annelerin Çocuklarını Şiddetten Korumaya Yönelik Stratejileri	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çocukların da Şiddete Maruz Kalma Durumları ➤ Annenin Çocukları Şiddetten Korumaya İlişkin Stratejileri ➤ Şiddete Katlanma Sebebi Olarak Çocuklar ➤ Çocukların Geleceğine Yönelik Endişeler ➤ Annenin Çocuklarını Kaybetme Korkusu
--	--

Şiddete maruz kalan annelerin çocuklarının da şiddete maruz kalıp kalmadıkları, kaldılar ise onları nasıl koruduklarına ilişkin bulgular incelendiğinde; annelerin ifadelerinde, çocuklarının da şiddete maruz kaldıkları ve onları korumaya yönelik sadece ‘araya girme, uzaklaştırma ve avutma’ gibi eylemlerde buldukları görülmektedir. Bu duruma yönelik katılımcılardan K1(38yaş), çocuğunun yaşadığı şiddeti “Çocuklara, Yani döverim, vururum, siktir gidin misal her konuşmasında siktir olup gidin. Gitmeyeceğim derdim gitmeyeceğiz. Ben buraya gelinliğimle geldim kefenliğimle çıkacağım. Bu aklında kalsın. 'Bir ara oğlum hiç ne el kaldırdı ne bir şey dövme önümde vurdu vurdu vurdu. Ağlayana kadar oğlum vurdu. Yine devam etti. Ne kadar çekmeme rağmen. Diyordu ki öldüreceğim. Niye dedim. Bu senin düşmanın değil, bu senin oğlun.” cümleleri ile ifade etmiştir.

Bir diğer katılımcı K4(37yaş) “Kızıma ilk şiddeti zaten kundaktayken oldu. Emzirmem gerekiyordu, emzirmeme izin vermedi. Susacakmış, öyle dedi. Bebek susacakmış, nasıl susacak bilmiyorum. Ağladı ağladı patlayana kadar, göğüslerimdeki bütün sütler boşaldı. Engel olamadım tabii ki. Engel olsam da zaten dayak yiyordum. Almaya çalıştım, yedim de dayağı ama aldım yerden kendisini. Sonra ememedi kızım zaten, sütüm de gitti. Halasına götürürdü hep benden uzak kalsın diye. “Anneye gitme, anneyi sevme.” gibi muhabbetler oldu. Dövdü bir kere dışarda çışını yaptı diye mesela.” şeklindeki ifadesi ile çocuğunun şiddete ilk maruz kalışının bebeklik çağında gerçekleştiği görülmektedir.

Katılımcılardan K6(36yaş) çocuğunun şiddete maruz kalmasını benzer şekilde “O da dayak yedi. “Döveceğim, öldüreceğim onu” diye bağırınca çocuk arkama saklanırdı” şeklinde belirtmiştir.

Çocuğa yönelik uygulanan şiddetin fiziksel ya da psikolojik olarak uygulandığı annelerin belirttiği ifadelerden görülmüş olup çocuklarının yalnızca psikolojik olarak şiddete maruz kaldığını belirten katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

K5(45yaş) “Sözlü olarak baskı oluyordu.”

K8(26yaş) “Tahammülsüzlüğü olurdu. Eve geldiğinde: “Televizyonu kapat, çocukları diğer odaya al.” Diye bağırırdı. Çocuklar korkardı hep.”

K9(40yaş) “Dayak değil ama dayak olsa daha iyi. Çok baskı, yasak, kural vardı çocukların üzerinde. Çocuklar hep mutsuzdu bu yüzden”

Çalışmaya katılan on anneden yalnız iki katılımcı çocuklarının kendisinin uğradığı şiddete tanıklık etmeleri dışında, buna doğrudan maruz kalmadıklarını ifade etmiştir (K3,22yaş), (K10,38yaş)

Katılımcı annelerin şiddete maruz kalan çocuklarını korumaya yönelik uyguladıkları stratejilerin neler olduğuna ilişkin ulaşılan bulgularda; şiddet anında çoğunlukla çocukları ortamdaki uzaklaştırmaya ya da araya girip onları korumaya yönelik davranışlarda buldukları, şiddet sonrasında ise onları avutmaya yönelik söylemlerde buldukları görülmüştür. Buna örnek olarak K2(38yaş) çocukları şiddete maruz kalınca “Onlara ben de kızıyor gibi yapardım içeri gönderirdim kızıp. Sussun diye bağırmasın diye. İçim

giderdi onları öyle görünce. Dövecek diye de korkardım.” Şeklindeki ifadesi ile çocuklarına yönelik şiddeti bu şekilde engellemeye çalıştığı görülmektedir. Aynı şekilde K5(45yaş)’ın *“Elimden geldiğince korumaya çalıştım. Babaları ile karşı karşıya getirmemeye çalıştım”* ifadesi ile şiddet uygulayan ile şiddete maruz kalan çocuklarını karşı karşıya getirmemeye çalıştığı anlaşılmıştır. Katılımcılardan K6(36yaş)’un *“Hep önüne geçiyordum, dayağı hep ben yiyordum. Hukuki bir şey yapmadım. Çünkü sürekli tehdit ediyordu”* şeklindeki ifadesinde, çocuklarını benzer şekilde korumaya çalıştığı ancak şiddet uygulayanın tehditleri nedeni ile herhangi başka bir girişimde bulunmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan katılımcılardan K1(38yaş) *“Niye ağlıyorsun diye çok sorarlardı. Misal çok güldüm mü derdim ağlıyorum. Ben gülmekten ağlıyorum. Yok derlerdi sen gülmüyorsun ağlıyorsun. Onları gıdıkladım, gıdıkladım güldürürdüm, derlerdi karnım çok ağrıyor anne. Ya derdim gördünüz mü sizin karnınız çok ağrıyor değil mi? Gülmekten değil mi? Evet derlerdi. Sonra ben de derdim işte çok gülmekten başım ağrıyor ondan gözyaşlarım akıyordu. Sevinçten, öyle. Oyunlar oynardım diyorum ya çocuklarımla ben yani onlarla büyüdüm. O ikisi ile büyüdüm ben. Çocuk oldum. Bunlar benim yaşam sebebim. İşte.”* şeklinde ifade ederek olumsuzluğu çocuklarına avutucu hikayeler anlatarak yansıtmamayı tercih ettiği görülmektedir.

Diğer katılımcıların da ifadelerinde benzer bulgulara ulaşılmış olup, şiddeti önlemeye yönelik kolluk kuvvetlerine başvuru, hukuki girişim ya da farklı bir yardım mekanizmasına başvuran katılımcının olmadığı görülmüştür.

Çocukları şiddete maruz kalan ve herhangi bir destek almayan katılımcı annelerin neden destek almadıklarına ilişkin bulgularda; şiddete katlanma sebebi olarak çocukların düzenini bozmamak ya da çocuklarını kaybetmek gibi korkuların yer aldığı ifadelerine ulaşılmıştır.

Katılımcı anneler şiddete maruz kalma süreçlerinde, şiddete boyun eğmeyi ya da herhangi bir hak arayışına girmemelerinin öncelikli sebebinin gebelik döneminde ulaşılan bulgulara benzer şekilde çocukları olduğu ifade etmişlerdir. K5(45yaş) *“Çocuklarım çok küçüktü. Onlar için katlandım. Şikâyetçi olsam çocukların düzeni bozulur diye korktum”* diyerek korkusunun çocukların düzenini bozmak olarak belirtmiştir. K4(37yaş) ise *“Kendimi suçladım, kendimi çok çok suçladım çünkü ben de babasız büyümüştüm. Ama biliyordum da bu babayla olmaz, büyümemesi gerekiyor bu babayla. Bir yandan da şey diyordum: “Ben babasız büyüdüm, nasıl babasız büyüteyim kendisini?” Ama şiddet de var, karman çorman.”* ifadesi ile şiddet sürecinde çocuğunu yalnız başına büyütme başaramayacağı korkusu ile şiddetle yaşamaya devam ettiğini belirtmiştir. Katılımcı annelerden K6(36yaş) neden şiddete boyun eğdiğini geleneksel bakış açısı altında şu ifade ile belirtmiştir; *“Bizde sadakat diye bir şey vardır. Nasıl anlarsınız bilmiyorum ama dayak yese de olur, otursa da olur. Kadın dayak da yiyebilir ama sonuçta çocuğum etkilenmesin, babasız kalmasın diye susarım. Ben sadece babalık yapsın istiyordum, başka da bir şey istemiyordum”*

Çalışmaya katılım sağlayan annelerin tamamının çocuklarını kaybetme korkusu yaşadıkları görülmüştür. Şiddeti uygulayan hakkında şikâyetçi olma ya da boşanmayı düşünme gibi şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmaya cesaret edemediklerine yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bunu gösteren ifadelerden birinin K1(38yaş) *“Çok kötü hissedirdim. O dönemde misal ne yapacağımı bilmiyordum. Hani bir şey yapsam çocuklarım benden alınacak diye korkardım. O hep o korku vardı içimde. Çocuklar büyüsün yoluma bakarım dedim hep”* şeklinde olduğu görülmüştür. Bir diğer benzer katılımcı ifadesi ise K8(26yaş) *“İlk sözü çocukları alırım senden. Kaynanamlar bile bunu söylerdi.”* olarak belirtmiştir.

K10(38yaş) *“Boşanmayı çok düşündüm ama sürekli çocukları ver boşanalım derdi. Çocuklar benim yanımda kalır, hâkim bana verir biliyorum ama yine de korkuyordum. Cesaret edemedim, çocuklarımla”*

kaybetmek istemedim. Büyüsünler öyle ayrılırım” ifadesinde ise haklarını bilen katılımcıların da şiddeti engellemeye yönelik girişimlerinin olmamasının altında yine çocuklarını kaybetme korkusu olduğu görülmektedir. Annelerin çocuklar ile tehdit edilme, çocukların kendilerinden alınma durumu gibi sebepler ile küçük yaşta olan çocuklarının büyümelerini bekleyip boşanmayı düşündükleri ifade edildiği de görülmüştür.

Katılımcı annelerin ifadelerinde, çocuklarının geleceğine ilişkin bir takım endişeleri olduğu görülmüştür. Şiddete maruz kalan annenin kendi çocuklarının da gelecekte aynı durumu yaşayabileceklerine dair ifadeler örnek olarak K5(45yaş) *“Bazen korkuyordum. Benim bu -yaşadıklarım, bu yaptıklarım, bana bu olanlar ilerde benim çocuklarıma da olacak diye çok korkuyordum. İlerde benim bu yaşadıklarımı yaşamasınlar diye onlara güzel bir eğitim vermek istedim. Ben okumayan biriyim ama onlar ilerde benim çektiklerimi çekmesin, onlar okusunlar, bilinçlensinler ki kendi kendilerini savunabilsinler, kendi kendilerine yetebilsinler.”*

Aynı şekilde K9(40yaş) *“Çocuklarımla geleceği nasıl olacak acaba diye çok düşünürdüm. Özellikle kızım. ‘Anasının kaderi kızların çeyizidir’ derler. Ben annemden aldım kızıma bırakmak istemiyorum.”* şeklinde bir atasözü metaforu kullanarak durumunu anlatmaya çalıştığı görülmüştür.

4. Annelerin Şiddet Sürecindeki Sosyal Destek Ağlarına İlişkin Bulguları

Tablo 5.

Annelerin Şiddet Sürecindeki Sosyal Destek Ağlarına İlişkin Bulguları

Annelerin Şiddet Sürecindeki Sosyal Destek Ağları	Bulgulara İlişkin Başlıklar
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Resmi Olmayan Sosyal Destek Ağları: Aile ve Çocuklar ➤ Resmi Destek Ağları ➤ Şiddete Maruz Kalan Kadının Toplumdaki Yerine İlişkin Kendi Düşünceleri ve Sosyal Destek İhtiyacına İlişkin Görüşleri

Şiddete maruz kalan katılımcı annelerin şiddet sürecinde ve şiddetten korunmak için başvurdukları sosyal desteklere ilişkin bulgular incelendiğinde, katılımcıların resmi ve resmi olmayan sosyal destek ağları olduğu ya da herhangi bir eylemde bulunmadıkları görülmüştür. Resmi olmayan sosyal destek mekanizmalarının aile ve çocukları, resmi sosyal destek ağlarının kolluk kuvvetleri, ŞÖNİM başvuruları olduğuna ilişkin ifadeler ulaşılmıştır. Katılımcıların şiddetten korunma sürecinde başvurdukları resmi olmayan sosyal destek ağlarından biri olan aile desteğine ilişkin bulgular incelendiğinde; şiddete maruz kalıp ailelerine sığınan annelerin bu eylemlerinin karşılıksız kaldığı yönünde ifadeler elde edilmiştir. Bu durumu katılımcılardan K1(38yaş) şöyle aktarmıştır: *“Babamın evine gittiğimde çocuklar daha küçüklerdi. Babam dedi niye evime gelmişsin. Baba dedim geldim işte. Dedi sen böyle gelmemişsin, sen bir şey olmuş ki gelmişsin. Geldim dedim yani ne var. Yok dedi ben seni kabul etmem. Niye dedim baba. Dedi, eğer eşin sana küfrettiyse, bir şey dediyse olmaz. Her ailede sorunu var, belki sıkıntısı vardır. Sen oturup adam ile konuştun mu geliyorsun buraya. Beni dinledin mi? Valla dedim yok dedi gideceksin. Tamam dedim*

gideceğim. Polise de gitmedim. Ondan sonra karar verdim eğer eşimden ayrılırsam artık aileme de gitmeyeceğim” şeklinde olmuş ve başka bir destek arayışında bulunmadığı öğrenilmiştir.

Şiddet sürecinde destek almaya ilişkin herhangi bir girişimi olmadığını belirten katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; ailelerinden destek almaya yönelik daha önce olumsuz sonuçlanan girişimleri olması sebebi ile bir kez daha aileden yardım talebinde bulunmadıkları görülmüştür. Katılımcılardan K7(43yaş), yaşadıklarını çoğu zaman ailesine anlattığını ancak ailesinin sadece eşinden ayrılması yönünde tavsiye verdiğini, çocuklarına yönelik ayrımcılık yaşadığını, şiddet uygulayandan ayrılır ise ekonomik olarak ayakta durabilmeye yönelik herhangi bir destek göremeyeceğini, bu yüzden ailesinden herhangi bir destek almaktan vazgeçtiğini şu cümleler ile ifade etmiştir. *“Anlatırdım, anlamazlardı. Herkesin düzeni dört dörtlüktü. Bana göre uymazdı çünkü suçlanan hep ben olurdum. “Sen çocuklarını böyle yetiştiriyorsun.” ya da “Sen bu adamı çekmek zorunda değilsin. Bırak bu adamı.” Sadece bunu derlerdi, başka bir çözüm yolu bulmazlardı bana. Çocuklarımı küçümseyerek, dışlayarak... Çok şeyler yaşadım.”*

Yaşanılan şiddet sürecinde ailesinden destek almaktan vazgeçen katılımcı annelerin ifadelerinde, başvurabilecekleri mekanizmalar hakkında bilgi sahibi olmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum K5(45yaş)’ın *“Hayır, ailem zaten destek olmazdı, söylemezdim. Kimden, nereden, nasıl yardım alacağımı bilmiyordum. Ben kaynanam ile aynı evde oturduğum için bazen kaynanama sığınırđım. O da bana şöyle derdi: “Bir şey olmaz, geçer. Erkektir, yapar. Sonra unutursun, alışırsın.”. derdi. Ben de her şeyi normal görüyordum.”* şeklindeki ifadesinde görülmektedir. K5(45yaş)’ın aynı ifadesinde, destek talebi istediğı sosyal çevresinde şiddetin normalleştirildiğı de görülmektedir. Ailelerinin şiddet uygulayanın düzeleceğı ya da çocukları için dayanması gerektiğı yönünde telkinlerde buldukları anlaşılmıştır.

Benzer şekilde katılımcılardan K4(37yaş) *“Hiçbir şekilde korkumdan söyleyemedim. Vücutum morluk içindeyken temmuz ortasında ben tam kol giymek zorundayđım.”* İfadesi ile fiziksel şiddetin vücudunda bıraktığı izleri ailesine ya da çevresine göstermediğini ve korktuğı için destek olmadığını belirtmiştir.

Katılımcılardan K9(40yaş) *“benden hep yatak odasına gitmemi isterdi. İstemezdim zorla ilişkiye girerdi benimle. Çok uzun yıllar sürdü, boşandık halen ister. Ben de utanırdım kimseye bir şey söylemezdim”* şeklinde ifade ettiği durumunu, yaşadığı cinsel şiddeti anlatmaya utandığı için destek olmadığını belirtmiştir. Öte yandan K10(38yaş) *“zamanla değişir düzelir sandım.”* diye belirterek, sürecin zamanla düzeleceğine inandığını vurguladığı görülmüştür.

Şiddet sürecinde yaşadıklarını normal bir durum olarak algıladığını, şiddetti herkesin yaşadığı normal bir süreç olarak düşündüğünü belirten K4 (37yaş)’nin ifadesi ise şu şekilde olmuştur; *Toplumdaki herkese göre normaldi, ben de onları normal görüyordum çünkü etrafımdaki herkes böyle konuşuyordu: “Erkek döver, söver. Seven kıskanır.” Böyle büyüdüm yani 14 yaş ile 18 yaş arasında bunlar vardı kafamda sadece. Normal olduğunu sanıyordum.”* K4,(37yaş)’ın ifadesinde aynı zamanda toplumsal inanışların şiddeti normalleştirilen ifadeler ile belirtildiğı de görülmektedir.

Tüm katılımcı anneler içerisinde sadece bir annenin (K8, 26yaş) ailesinden destek aldığı görülmüştür. K8(26yaş) *“Babamlar bana sahip çıktı, destekledi. Şimdi barışmamı istemiyorlar hiç. Siz olmazsınız diyorlar. Çocuklarımla birlikte ailemin yanındayız”*

Katılımcı annelerin, şiddet sürecinde resmi olmayan sosyal destek mekanizmalarından birinin de çocukları olduğuna ilişkin ifadelere ulaşılmıştır. Çocuklarının kendilerini şiddet sürecinden kurtaracaklarına dair umutları ve çocuklarının varlığı gibi olguların, yaşanılan şiddet sürecinde sosyal anlamda destek olduğu

görülmüştür. Buna yönelik K4(37yaş)'ın *“Büyüdük bir şekilde beraber. Yaralarımızı sardık mı tam? Sanmıyorum, sarmadık. Saramayız da artık ama bir şekilde büyüdük, büyümek zorunda kaldık açıkçası. Belki çoğu zaman anne oldu o bana, ben kızı oldum diyebilirim. Benim derterimi dinleyerek büyüdü”* şeklindeki ifadesinde çocuğu ile güçlendiği görülmektedir. Katılımcılardan K5 ve K9'un ifadelerinde de, sosyal destek olarak çocuklarının koruyuculuğuna sığındıkları görülmektedir. K5(45yaş) *“Ben onlar için kaldım, büyüdüler ve beni aldılar bu hayattan. Çocukken hep büyüdüklerinde beni kurtaracaklarını söylerlerdi, umudum onlardı her zaman”* K9(40yaş) *“Zaten her şey gözleri önünde oluyordu. ‘Dayan anne, seni de alıp gideceğiz, kurtulacağız’ derlerdi. Ne yalan söyleyim, beni kurtarmalarını da bekledim”*

Şiddete maruz kalan annelerin resmi olmayan sosyal destek ağları arasında arkadaş, akraba gibi sosyal çevrenin varlığına ilişkin ifadelere rastlanmamıştır.

Katılımcı annelerde resmi olarak sosyal destek ağlarına başvuranların çoğunlukla kolluk kuvvetleri ve ŞÖNİM olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ilişkin K2(41yaş) *“Ne yapacağım. Ailem sahiplenmiyor. Anlattım olanları, kocan o dediler. Çocuklarım vardı bir de. Bırakıp gitsem olmaz, kalsam olmaz. Kalıp susmak istemedim. Çıktım şikâyet ettim karakola.”* şeklindeki ifadesinde öncelikle ailesine başvurduğu ancak olumsuz sonuç alması nedeni ile kolluk kuvvetlerine başvurduğu görülmüştür. Katılımcı annelerden K6(36yaş)'ın *“Çıktım buraya (ŞÖNİM) geldim. Uzaklaştırma aldığı için ilk defa rahat uyuyabiliyorum. Korkuyla uyumuyorum. Oğlum da inanın daha rahat uyuyor”* şeklinde ifadesinde şiddeti önlemeye yönelik hak arama ya da destek alma mekanizmalarına başvurduğu için, sonucun olumlu duygular yarattığı görülmüştür. Şiddet süreci sonucunda, ‘canıma tak etti’ ifadesi ile ancak kolluğa başvuru yaptığını belirten annelerin şiddet başlangıcında kendilerini çaresiz ve katlanma mecburiyetinde hissettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan sadece iki annenin (K6,36yaş – K2,41yaş) şiddetin ilk zamanlarında kolluk kuvvetine başvurduğu görülmüştür.

Şiddete maruz kalan katılımcıların sosyal alandaki yerlerine ilişkin düşünceleri ve sosyal destek ihtiyaçlarına ilişkin düşüncelerini gösteren bulgular incelendiğinde; çoğunluğun kendini yalnız hissettiğine ilişkin ifadeler görülmüştür. Sosyal alandaki yeri için K4(37yaş) *“Yalnızlık, ben sadece yalnızlığı hissettim. Zaten toplum seni bağrına basmıyor, sen onlar için bir risksin. Yani risk değil de ne derler siz söyleyin. Mesela komşularım, onlar için korkudur: ‘A ...geldi, boşanmış genç kadın. Aman tehlike!’”* Genç bir kadın, boşanmış ve bir de küçük kızı var. Bu onlar için bir tehlike ki bu da iğrenç bir şey.” Şeklinde ifade ettiği görülmüş ve şiddete maruz kalan olarak toplumda içerisinde de dışlandığını vurguladığı görülmüştür. K1(38yaş) *“Açık ve net ben buraya geldiğimde (ŞÖNİM) çok zoruma gitti. Özellikle içeri geçtiğimde beklediğimde çok çok zoruma gitti. Burada değil daha ilk artık ayaklarımın üstünde durmam gerektiğini tamamen artık kendim ne şekil bir kadın olmam gerektiğini karakolda öğrendim.”* ifadesiyle, şiddete maruz kalan olarak sosyal destek talebi için utanç duyduğunu belirttiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan şiddete maruz kalmış annelerin; sosyal alanda var olma, sosyal destek alma ve haklarını aramaya yönelik düşüncelerini belirttikleri ifadelerinde, özellikle şiddete maruz kalan kadınların haklarını aramak için geç kalmamaları ve cesur olmalarına yönelik önerilere ulaşılmıştır. Buna örnek olarak K2(41yaş) *“Şiddetsiz bir toplum olsun. Kadınlara karşı şiddetsiz bir hayat olsun, özellikle kız çocuklarına. Erkeklere de gerçi ama... İnşallah toplumumuz daha farklı, daha aydın... Şiddet gören anneler tabii ki cesur olsunlar, seslerini duyursunlar, susmasınlar. Susmak onları iki kat öldürüyor, susmayacaksın. Bunu geç öğreniyoruz ama öğreniyoruz bir şekilde. Susmamaları lazım. Görüşme güzeldi rahatladım anlatınca sağ olun.”* şeklinde duygu ve düşüncelerini belirtmiştir. Duygu ve düşüncelerini şiddetin varlığı ile anne olma arasında bağlantı kurarak belirten K5(45yaş) *“Şiddet varsa eğer, Bu durumda böyle bir şekilde hiçbir kadın anne olmasın, hiçbir çocuk getirmesin dünyaya.”* olarak ifade ettiği

görülmüştür. K10(38yaş)'ın ise “*Şimdiye kadar gerçek yaşanmış olanları bu şekilde konuşmak biraz zorlayıcı olsa da, rahatladım. Geçmişini anmak üzdü. Şiddet ile yaşamaya mecbur kalan anneleri anlamaya çalışmak çok değerli*” şeklinde ifade ettiği cümlelerde, şiddete maruz kalan annelerin, annelikleri ile ilgili konuşmanın onlara iyi geldiğini belirttiği de görülmüştür.

TARTIŞMA & SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmadaki sorular temelinde tartışılmıştır. Araştırmada annelik tanımlamalarına ilişkin elde edilen bulgularda, kadınların annelik tanımlamalarının gebelikten önce, gebelik sürecinde ve gebelikten sonra farklı anlamlar oluşturduğu görülmüştür. Gebelik öncesi annelik tanımlamalarında, annelerin anneliği içgüdüsel olarak olumlu hayal ettikleri ya da genel olarak anneliğe ilişkin fikir sahibi olmadıklarına dair kavramlarla belirttikleri görülmektedir. Bu durum, annelerin anne olmaya ilişkin deneyimsizlikleri ve anne olmaya hazırlanma gibi planlama süreçlerinin olmadığını göstermektedir. İlgili literatürde anneliğe ilişkin tanımlarda da, anneliğin kadının kişisel yaşantısının bir parçası olmaktan çıkan ve toplum tarafından denetlenmeye ve onaylanmaya mahkum edilen bir tahakküm biçimine dönüştüğü belirtilmektedir (Karaman ve Doğan, 2018). Annelik rolüne geçmek, kadının annelik davranışlarını öğrenme süreci olarak kabul edilmektedir. Bu süreç içinde; annelik kimliğinin şekillenmesi, annelik rolünün kazanılması yani anne olma durumu gerçekleşmektedir (Meighan, 1998; Meighan, 2014). Mevcut araştırmada anneler, gebelik sürecinde karmaşık duygular yaşadıklarını, çocukluklarında şiddet öyküleri ve evliliklerinde şiddetin başlaması temelinde anneliği tanımlamışlardır. Katılımcı annelerin, özellikle doğumdan sonra anneliğe dair çocuklarına duyulan derin bir sevgi ile birlikte şiddetin gölgesinde çocuklarına bakım kaygısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durum annelere çocukların bakımı ve yaşamını sürdürmesi yönünde yüklenen sorumlulukların ne denli derin etkiler yarattığını göstermektedir. Ayrıca, Hock vd. (1984), anneliğin en yüksek derecede sevgi, fedakarlık, ilgi, bakım, şefkat ve özenle ilişkilendirildikleri görülmektedir. Mevcut araştırmada, annelerin de kendilerini ve kendi annelerini iyi anne ve kötü anne olarak tanımlarken bakım verme ve şefkat kurma ile ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Aynı şekilde kadınların şiddet öncesinde, şiddet sürecinde ve sonrasında da annelik tanımlamalarının farklılaştığı görülmüştür. Kadınların şiddet öncesinde annelik ile ilgili olumlu hayalleri var iken, şiddet sonrasında annelik tanımlamalarının kendini ve çocuklarını korumaya yönelik olduğu görülmektedir. İdealize edilmiş anneliğin iyi annelik öğretilerinde, kadınların en temel görevinin kendinden bile vazgeçerek çocuklara bakım verme sorumluluğuna ek olarak literatürde anneliği kişisel tamamlanma, sevgi, mutluluk, memnuniyet ve gurur kaynağı olarak değerlendiren çalışmalar mevcuttur (Arendell, 2000). Bu durum, şiddet sürecindeki olumsuz tüm koşullara rağmen, annelerin iyi annelik tanımlamasındaki gereklilikleri yerine getirmeye mecbur hissettiklerini ve bu nedenle şiddet ile iç içe yaşamaya devam ettiklerini göstermektedir. Buna göre şiddet sürecinde ve sonrasında annelerin anneliklerini yeterli görebilmelerinde, annelikleri üzerinde oluşan toplumsal baskının yarattığı kalıplaşmış cinsiyetçi normların etkili olduğu görülmektedir. Cogito (2015)'e göre; annelik ve anneliğin gereklilikleri üzerine, genel geçer, kabul gören bir sosyal anlayışın olmadığı, farklı kültürlere göre çocuklara ve cinsiyetçi rollere dair anlayış biçimlerinin farklılaşabildiği belirtilmektedir. Mevcut araştırmada katılımcıların çoğunluğunun kendi isteği dışında gebe kaldığı görülmüştür. Bu bulgu Gülkanat (2019) tarafından yapılan araştırmayı destekler niteliktedir. Yaptığı araştırmaya katılan annelerin %28,9 planlı; %71,1'inin plansız gebe kaldığı tespit edilmiştir. Mevcut araştırmada da ortaya çıkan, şiddete maruz kalan annelerin çoğunlukla plansız gebelik ile çocuk sahibi olmaları, yaşanan şiddetin içeriğinde cinsel şiddet türlerine de maruz kaldıklarına ilişkin

bilgiler vermektedir. Şiddet türlerinden cinsel şiddet tanımlanırken, ‘kadını istemediği halde çocuk sahibi olmaya zorlama’ ifadesi bu sonucu desteklemektedir. Buna karşın literatürdeki planlanmış gebelik oranlarının yüksek olduğu çalışmaların, doğrudan şiddete maruz kalma ile ilişkilendirilmeyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Eggleston’un (1999) yaptığı çalışmada planlı gebeliği olan kadınların, istenmeyen gebeliği olan kadınlara göre daha yüksek oranda olduğu bulgulanmıştır. Ersoy vd. (2015)’nin araştırmalarına katılan gebelerin de %76,8’inin gebeliği planlı; %23,2’sinin gebeliğinin plansız olduğu saptanmıştır. Yine Tekiner vd.’nin (2010) yaptıkları bir çalışmada, doğumların %62’si planlanan gebelik sonucunda ve %38’i de plansız gebelik sonucunda gerçekleşen doğumlar olarak tespit edilmiştir. Aynı şekilde mevcut çalışmada kendi isteği ile evlenmeye karar verenlerin, gebeliklerinin de planlı olduğunun görülmektedir. Yapılan araştırmalarda gebeliğin planlı olma durumunun annelik rolü kazanımını olumlu etkilediği belirlenmiştir (Özkan ve Polat, 2011; Uçar, 2014). Mevcut çalışmada, katılımcıların gebelik sürecinde maruz kaldıkları şiddet yaşantıları ile ilgili bulgular incelendiğinde; çoğunun öncesinde olduğu gibi gebeyken de şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Ayrancı vd. (2002) yaptıkları çalışmada katılımcıların %71,4’nün gebelik sürecinde eşi tarafından cinsel, fiziksel ve ruhsal/sözel şiddet türlerinden birine ya da daha fazlasına maruz kaldığını belirlenmiştir. Bununla birlikte, şiddete maruz kalan kadınların yüzde 88,1’inde şiddetin ilk kez birinci hamilelikle başladığı saptanmıştır. Alanyazı incelendiğinde özellikle planlanmamış gebelik yaşayanların en sık karşılaştıkları sorunlar arasında eş şiddetinin sayıldığı görülmektedir (Naveed vd., 2018; Adeniye vd., 2018; Wellings vd., 2013).

Şiddetin normalleşmesinin yanında kadınların çocuklarının olması, kendi ailesinin kadına “sahip çıkmaması”, kadının nereye gideceğini bilmemesi ya da korkması gibi çeşitli gerekçelerle kadınlar uzun süre şiddete katlandıkları görülmektedir (Afşar vd., 2017). Mevcut çalışmada, katılımcıların gebelikte, annelik duygularının etkisi ile bebekleri için şiddete katlandıkları görülmüştür. Owen ve Owen (2008), tarafından yapılan çalışmada da kadınlar çocuklarından uzak kalmamak ve aile bütünlüğünü bozdukları için çocuklarına karşı suçlu hissetmemek adına gördükleri şiddete katlandıkları saptanmıştır. Yine benzer olarak 2015 yılında Mor Çatı Vakfı’nın yapmış olduğu çalışmada da, çocuklarından ayrılmayı göze alamamaları için gördükleri şiddete katlandıkları tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda da annelerin çocuklarını babasız bırakmamak için şiddete katlandıkları saptanmıştır (Bülbül, 2003; Vatandaş, 2003).

Mevcut çalışmada katılımcı annelerin çocukluk çağlarında şiddet gördüğünü belirtenlerin ifadelerindeki çoğunluğunun çocuk çağlarında yaşadıkları şiddetin anneleri tarafından gerçekleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Kaufman ve Zigler (1987) da benzer olarak yaptığı çalışmada, şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük kısmının çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü olduğunu saptanmıştır (aktaran Ünal, 2005). Ağacık (2007) tarafından yapılan çalışmada da çocuklukta şiddet gören katılımcıların evlilikte de şiddet görme yüzdesinin %65 gibi yüksek bir oran olduğu kaydedilmiştir. Çocuklukta şiddete maruz kalmanın ileriki yaşlarda şiddete maruz kalma olasılığını yükselttiğiyle ilgili çalışmalara rastlanmaktadır (Kutlu, 2007; Özmen, 2004; Doğanavşargil ve Vahip, 2003). Çocukluk çağında aile içi şiddete anneleri tarafından maruz bırakılan kadınların, anneleri ile ilgili olumsuz söylemlerden kaçınan, kapsayıcı ve olumsuz davranışlarını haklı çıkarmaya yönelik söylemlerinin altında annelerinin anneyi koruma çabası olduğunu düşündürmektedir. İstikbal (2020) tarafından yapılan çalışmada, annelerin olumsuz çocukluk yaşantılarına ilişkin durumları bastırmaya yönelik bir savunma mekanizması ile birlikte, kendi çocukluklarında annelerinden gördükleri olumsuz davranışları da rasyonelize etme ya da olumsuz özellikleri olan anneyi muaf tutma gibi savunma mekanizmaları geliştirmiş olabilecekleri belirtilmiştir.

Mevcut çalışmaya katılım sağlayan annelerin, kendi annelerinin fiziksel olarak var olmalarına rağmen sevgi ve şefkat sunmamasını, annenin olumsuz yaşam deneyimlerine (şiddet görmek, çalışmak, tek ebeveyn olmak

gb.) bağladıkları ve anne ile ilişkilerini de bu nedenle olumsuz tanımladıkları görülmektedir. Ayrıca, annelikleri ile kendi annelerinin yapmış olduğu annelik arasındaki ilişkilerin benzer olduğu tespit edilmiştir. Akyol'un (2018) da yaptığı çalışmada benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Araştırmanın katılımcıları; kendi annelerini anne olunca anladıklarını ve onlar gibi davrandıklarını belirtmişlerdir. Alparslan (2020) tarafından yapılan çalışmada da annelik deneyiminin -kendisi anne olmasa dahi- bir önceki nesle göre nasıl farklılaştığını ve anne olan/olmayan kadınlar arasındaki farkın da kendi neslindeki anneleri kendi annesiyle kıyaslayarak anlamlandırıldığını belirtmiştir. Bu durumda nesiller arası etkileşimin etkisinin sadece anne kız ilişkisiyle sınırlı olmadığını; zira bir kadının kendi kızıyla olan özdeşim sürecinde kendi annesiyle ilgili tasarımları da bu sürece dahil olduğunu söylemek mümkündür (Tunaboşlu, 2005). Beauvoir (1970), "erkeği "özne" ve kadını "öteki" yapan tarihsel süreç içinde erkek çalışan insan, kadınsa çocuk doğurmanın kölesi olmuş ve annelik bedensel bir yazgı, biyolojik bir kader olarak dayatılmıştır" der. Mevcut çalışmada da şiddete maruz kalan annelerin çocukluk çağlarında kendi annelerine de şiddet uygulanmış olması sebebi ile yaşadıklarını 'annenin kaderini yaşama' olarak ifade etmişlerdir. Özcan (2009) yaptığı araştırmada, şiddet gören kadınların mağduriyetlerinin önce kendi ailelerinden başladığını, çoğu kadının şiddet ortamından kurtulabilmek için evliliği seçtiğini ancak evlendiği adamla da şiddet çemberine giren kadının bu durumu "kader" olarak tanımladığını belirtmiştir. Aynı araştırmada oluşan bu 'kader' düşüncesiyle kadınların, kendisini daha fazla çaresiz hissettikleri, olan biten her şeyi sineye çektikleri ve hatta yaşadıkları şiddet olayı için en çok kendini suçladıkları aktarılmıştır. Katılımcı annelerin çoğunluğu, çocukları önünde şiddete maruz kalmış olmayı 'çocuklarımdan utanıyordum' ifadesi ile belirtmişlerdir. Bunun yanında, şiddeti çocukları önünde görüyor olmanın kendilerini daha güçsüz ve çaresiz hissettirdiğini de belirtmişlerdir. Şiddete uğrayan annelerin, üzüntü, öfke, korku ve çaresizlik duyguları içinde olduğunun tespit edildiği çalışmaların olduğu görülmektedir (Şahinoğlu, 1998; Karakaya vd., 1997, Özkazanç, 1998). Herman, (2015), "Travmanın en önemli etkilerinden birinin; travma kurbanı olan kişinin kendisini güçsüz ve her şeyin kontrolünden çıktığını hissetmesidir" düşüncesini getirmektedir. Öyle ki Karakaya vd. (1997), tarafından yapılan çalışmada kadın, şiddete karşı kendisini güçsüz hissettiği; korku, utanma, kızgınlık ve suçluluk gibi iç içe geçmiş çelişkili duygular yaşadığı aktarılmıştır. Gücü ve güçsüzlüğü aynı anda deneyimleyen annelerin çocuğa uzaklaşma ve bağılılık arzusunu, yoğun sevgi ve nefreti, uzaklaşma ve yakınlaşma ihtiyacını eşzamanlı olarak hissedebildikleri belirtilmektedir. Alparslan (2020) yaptığı çalışmada kadının güçsüz ve bakıma muhtaç olduğu mitin de kültürde güçlü olarak yerini bulduğunu aktarmıştır. Özkazanç'ın (2013) da belirttiği gibi, kadına şiddetle, kadını güçsüzleştiren, nesneleştiren, ikincilleştiren tüm diğer cinsiyetçi mekanizmalar arasındaki bağlantılar önemlidir. Mevcut araştırmada, şiddete maruz kalan annelerin yeniden anne olmaya dair görüşlerinin olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcının çoğunluğunun bu soruyu kesin ve net olarak yaşadıkları şiddet ortamında kesinlikle yeniden anne olmak istemediklerini keskin bir söylemle aktardıkları görülmüştür.

Mevcut araştırmanın bir diğer bulgusu, annelerin okul öncesi çağında olan çocuklarının da şiddete tanıklık ettikleri görülmüştür. Anlık şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların genel olarak ağlama davranışı sergiledikleri ve tepkilerinin korku ya da üzüntüden dolayı anneye sarılmak olduğu anlaşılmıştır. Alinyazında araştırmanın bu bulgusunu destekleyen araştırmaların yer aldığı görülmektedir (Davies vd., 1998, Holden, 2003; Osofsky, 2005; MacMillan vd., 2013; Barran 2014). Örneğin Fanzotto ve Fusco (2007) tarafından yapılan çalışmada altı yaş altı çocukların aile içi şiddete tanık olma risklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Görüldüğü üzere çocuklar ailelerindeki şiddete tanık olmakta ya da bizzat şiddete maruz kalmaktadırlar (Brown ve Bzostek 2003, Catron ve Allen 2008). Annenin altı yaş altı çocukları ile ilişkilerinde ve öz bakım verme sürecinde, çocuklara daha yakın olmasının, çocukların annenin

şiddet sürecine tanık olmalarında etkili olabildiği düşünülmektedir. Kadın ve çocuğa yönelik şiddet ile ilgili ülkemizdeki çalışmalara bakıldığında; Birleşmiş Milletler Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması Bağımsız Uzmanı tarafından 2006 yılında hazırlanan “Çocuklara Yönelik Şiddet” konulu raporda, tüm devletlerin çocuk haklarını yönetimleri ve yasal kurumlarına entegre etme konusundaki kapsamlı ulusal eylem planları temel alınmıştır. Türkiye’nin de Çocuk Hakları Sözleşmesinin 4. maddesinden kaynaklı taahhütleri kapsamında ve “şiddetten arındırılmış bir çocukluk” sözünü yerine getirmek için; “*mevcut kurumların kapasiteleri, hizmet sunumlarındaki boşluklar ve çocuklara yönelik yaygın hak ihlalleri temel alınarak belirlenmiş ulusal eylem planlarını, periyodik stratejileri ve bunların uygulama planlarını hayata geçirmesi gerekmektedir*” (korev.org.tr, 2020) denilmektedir. Ülkemizdeki mevcut yasal çerçeve kapsamında (Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu ve Türk Medeni Kanunu) çocuk koruma alanında riskli durumda bulunan çocuklara ilişkin çalışmalarda bulunmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün; tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışmasını öngören Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı olduğu görülmektedir. Aile Eğitim Programları kapsamında Anne Eğitim Programı’nın yürütüldüğü çalışmalar mevcuttur. ASHB’nin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Ulusal Eylem Planı hazırlanmış ve yürürlüğe koyulmuştur. İçişleri Bakanlığının aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda, Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirlikleri faaliyette bulunmaktadır. Aynı şekilde kadınların ve çocukların maruz kaldığı şiddet, taciz gibi kötü eylemleri engellemek adına kullanıcılara sunulmuş KADES uygulaması kullanılmaktadır (icisleri.gov.tr, 2020). Şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara ilişkin yurt dışında yürütülen çalışmalara örnek olarak; Kanada’da Aile Şiddetini Önleme Programı’nın (FVPP) kadınların, çocukların ve ailelerin güvenliğini ve güvenliğini artırmak için acil durum barınakları ve geçiş (ikinci aşama) barınma konusunda yardımcı olması amacıyla oluşturulduğu görülmektedir (sac-isc.gc.ca, 2021). Yine Avusturalya’nın, aile içi şiddeti azaltmaya yönelik konuyla ilgili kapsamlı bir yapı oluşturmak için mahkemeler, destek hizmetleri ve hükümetin bir arada hareket ettiği görülmektedir (Grealy vd., 2008). Yine UNICEF tarafından “Çocuklara ve Ergenlere Yönelik Şiddet Önleme ve Müdahale” projesinin önemli olduğu görülmektedir. Bu proje, anne ve babaların olumlu ebeveynlikleri, cinsiyet eşitliğine dayalı tutum, beceri ve uygulamaları kapsamaktadır (Unicef, 2020). Tüm bu şiddetle mücadele çalışmalarında kadın ve çocuklara psiko-sosyal destek hizmeti sunma hedefi olduğu anlaşılmakta ancak ülkemiz şiddet istatistiklerine bakıldığında, çalışmaların dezavantajlı kişilere yeterli oranda ulaştırılmadığı görülmektedir. Katılımcı annelerin maruz kaldıkları şiddet türü ne olursa olsun, şiddetin davranışlarına yansıdığı ve öfkelerini kontrol edemedikleri için çocuklarına bağırma davranışı sergiledikleri saptanmıştır. Şiddete maruz kalan annelerin yaşadıkları gerginlik ve sinir hallerinde istemeyerek de olsa çocuklarına bağırdukları görülmüştür. Uçar (2007), tarafından yapılan çalışmada da çocukları kötü muamele eden annelerin davranışlarından dolayı pişmanlık yaşadıkları belirtilmişlerdir. Ancak burada kadınların çocuklarına tokat vurduklarını ya da bacaklarına vurdukları aktarılmıştır. Yavuz (2008), yaptığı çalışmada şiddet mağduru kadınların şiddet sonrasındaki tepkilerini incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda; kadınların çocuklara bağırduklarını kabul ettikleri görülmüştür. Yıldırım (1998) yaptığı çalışmanın da bu bulgunun desteklendiği görülmektedir. Kadınlar şiddet sonrasında şiddet failine karşı genellikle hiçbir şey olmamış gibi davrandığı veya hırsını çocuklardan çıkardığı sonuçlarını elde etmiştir. Frias (2002) tarafından yapılan çalışmada da şiddet gören kadınların kendi çocuklarını cezalandırmak gibi davranış özellikleri sergiledikleri gözlemiştir. Kardam ve Yüksel (2010) da şiddet gören annelerin bazen öfkelerini çocuklarından alabildiğini tespit etmişlerdir. Şiddetli ve sık öfke ifade eden annelerin okul öncesi çocuklarının arkadaşlarının arasında sıklıkla öfke gösterdikleri çalışmaların olduğu görülmektedir (Warren ve Stifter, 2007). Benzer olarak Koss vd. (2011) yaptıkları araştırmaya göre

özellikle çocuk yetiştirme konusunda hararetli anne baba çatışmaları çocuklarda öfke ve üzüntüyle bağlantılı olduğu saptanmıştır. Bu sonuçların, çocuk yetiştirme konulu tartışmalardan çocuğun kendisini suçlama eğilimini arttırdığı ve bununla bağlantılı olarak saldırgan ve öfkeli davranışlarında da artış olabileceği düşüncesini uyandırmaktadır. Benzer olarak Clark ve Phares (2004) tarafından yapılan çalışmada da anne baba çatışmasında olumsuz duygu ve özellikle öfke ifadelerinin artmasıyla çocuklarda olumsuz duyguların ve öfkenin arttığı belirtilmiştir. Vahip ve Doğanavşargil (2006) da yaptıkları araştırma sonucunda çocuklukta fiziksel şiddet öyküsüyle kendi çocuğunu kötüye kullanma arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırmada dikkat çekici bulgulardan biri diğeri de şiddete uğrama sürecinde şiddetten kurtulmaya yönelik herhangi bir girişimi olmayan annelerdir. Kadınların şiddete karşı yasal destek alma konusunda çekingen davrandıklarını alanyazında tespit edilen çalışmalara dayanarak söylemek mümkündür. Örneğin İçli (1995) tarafından yapılan çalışmada, şiddet kurbanı kadınların ilk anda kaçıp kurtulmayı isteyenlerin oranı %34,9 olarak belirlenirken; kocasını karakola şikâyet etmeyi düşünenlerin oranı sadece %1,4 olarak tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada da, polisten yardım isteyenlerin oranı sadece %1.0 olarak saptanmıştır (Gülçür, 1996). Vatandaş (2003) tarafından yapılan çalışmada da şiddet kurbanı kadınların yasal yollara başvurma oranı %9,1; Yüksel'in (1995) çalışmasında ise bu oranın %7,5 olarak saptanmıştır. Kulakaç (2008), şiddetten kurtulmak için çare aramayan kadınların durumunu “öğrenilmiş çaresizlik” şeklinde yorumlamıştır. Sanford ve Donovan (1999) ise şiddet ortamından kurtulmak için hiçbir girişimde bulunmayan kadınlarda kendilik değerinin olmadığı belirtilmişlerdir. Özdemir'in (2006), araştırmasında da aile içi şiddete maruz kalanların yasal makamlara ve sağlık merkezlerine başvurdukları, ancak şikâyetlerinden çeşitli nedenlerle vazgeçirildiklerini ifade edilmiştir. Yukarıda verilen araştırmaların tarihlerine bakıldığında bugüne nispeten geçmiş zaman sayılabilir. Ancak bugün de bu durumun değişmediği görülmektedir. Örneğin Kayrın'ın (2011) yaptığı araştırma katılımcılarından toplamda yirmi sekiz kadının şikâyetçi olamadığı; dört kadının önce şikâyetçi olduğu ancak değişik sebeplerle şikâyetini geri aldığı, dört kadının ise şikâyetçi olduğu saptanmıştır. On iki kadından da bu konuyla ilgili bilgi alınamamıştır. Yine Çiçek vd., (2019) tarafından yapılan çalışma katılımcılarının da şimdiye kadar şiddetten kurtulmak için herhangi bir yasal girişimde bulunmadığı; şiddet anında genellikle sustuğu ve kendini koruyacak herhangi bir girişimde bulunmadığı görülmüştür. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (KCDP), 2020'de öldürülen 263 kadının, 23'ünde koruma ve uzaklaştırma kararı olduğu, sadece 45 kadının polis şikâyetinin olduğu saptanmıştır (KCDP, 2020). Woodtli (2000) ve ICN, (2011), aile içi şiddete maruz kalan kadınların şiddetten kurtulmaya yönelik davranış ve girişimlerinin öğrenilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öztürk (2013) de benzer olarak, fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet yaşayan ve yaşadığı şiddetten kurtulmak isteyen kadınlara psikolojik destek, maddi destek, meslek ve iş edinme desteği, konut ve eşya edinme desteği, hukuki danışmanlık desteği ve tıbbi destek verilmesi gibi mesleki çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Şiddet, sadece maruz kalana zarar vermekle kalmamaktadır. Bu duruma şahit olan tanıklarda gözle görülebilen bir etki bırakmasa da duygusal olarak zarar vermektedir (Çevik, 2017) Mevcut araştırmada, şiddet uygulayanın yarattığı huzursuzluk halinin çocuklara da yansıdığı ve annelerinin kendilerini bundan kurtarma girişimi olmadığı için, anneye öfke duydukları anlaşılmıştır. Özellikle şiddet olgusunu uzun zaman yaşayan ve çocukları artık büyüyen annelerin bu durumu daha çok yaşadıkları, çocuklarının öfkelerini sık sık dile getiriyor oldukları görülmüştür. Ayrıca, katılımcı annelerin ifadelerinde, çocuklarının evde ve sosyal çevrelerinde şiddete meyilli olduklarına ilişkin bulgulara da rastlanmıştır. Bandura (1988)'in 'Sosyal Öğrenme Kuramına Göre'; çocukların öfkeli, tehditkâr ve saldırgan davranışlarının altında, ebeveyn tutumları ve sosyal çevrenin

öğretilerinin olduğu, çocukların model olarak öğrendikleri davranışları benzer şekilde ilişkilerinde kullandıkları ve bu durumun nesiller arası sürdürüldüğü belirtilmektedir. Dündar (2021) da çalışmasında şiddetin, huzursuzluk ve güvensizlik ortamı oluşturduğunu aktarmıştır. TBMM (2014) tarafından yapılan araştırmada evde şiddete tanık çocukların doğrudan şiddete maruz kalmamalarına karşın, şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak model aldıkları, bu tür davranışların sonuçlarına karşı duyarsızlaşma gösterdikleri ve saldırganlığa eğilimli hale geldikleri aktarılmıştır. İngiltere’de yapılan bir çalışmada; aile ortamında şiddete tanıklık eden çocukların %52’sinin problemleri davranışlar sergilediği, %39’unun okula uyum sağlamakta güçlük çektiği, %25’inin istismar edici davranışlar sergilediği ve %60’ının evde yaşanana şiddet olaylarından kendisini sorumlu hissettiği belirlenmiştir (Barran, 2014). Yapılan alanyazı taramasında şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocukların saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışma sonuçlarının olduğu ve şiddetin çocukluk döneminde öğrenilerek gelecek nesillere taşındığına ilişkin kanıtların güçlendiği görülmektedir (Bandura vd., 2003; Ayan, 2006; Shorey vd., 2008; Speizer, 2010; Gharaibeh vd., 2012; Bozkurt vd., 2013; Kaplan vd., 2014; Genç vd., 2017). Çocuğun kimliğinin oluşmasında şüphesiz ailenin rolü büyüktür. Çocukların anne ve babalarını model aldıkları görülmektedir. Model alınan ebeveynlerin davranışlarının olumsuz olması halinde çocuğun davranışlarında da büyük sıkıntılar meydana gelmektedir (Şenol ve Mazman 2015). Mevcut araştırmada bu sıkıntı anne-çocuk rollerinin yer değiştirdiğine ilişkin ifadeleriyle gündeme gelmiştir. Çocukların anneyi koruyup kollayan, annenin yaşadıkları olumsuzluklara çare bulan koruyucu ebeveyn rolüne girdikleri görülmüştür. Dursun (2018) da belirttiği gibi şiddet gören anneye tanık olan çocuklar; desteğe ve bakıma ihtiyaç duyan, yaralanmış, bir annenin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalabilmektedirler. Özmen (2004) de benzer olarak bu durumlarda çocukların, annenin görevini üstlenebildiğini ve aile içinde rol değişiklikleri oluştuğunu aktarmıştır.

Mevcut araştırmada, şiddete maruz kalan annelerin ifadelerinde, çocuklarının da şiddete maruz kaldıkları ve onları korumaya yönelik sadece ‘araya girme, uzaklaştırma ve avutma’ gibi eylemlerde buldukları görülmektedir. Annelerin çocuklarını şiddetten korumaya yönelik stratejilerinden önce literatürde çocukların şiddete maruz kalma oranları incelendiğinde; Bilir vd. (1991), 16 000 çocuk üzerinde yaptıkları bir çalışmada çocukların fiziksel istismara maruz kalma oranı, 4-6 yaş arası %40,7, 7-10 yaş arası %33,5, 11-12 yaşta %25,8, genelde %33,5 olarak saptanmıştır. Yalın ve Can (2007) tarafından yapılan araştırmaya katılan çocukların %29’unun babasından şiddet gördüğü tespit edilmiştir. İnanç vd. (2013) de araştırmaya katılan çocukların %42,6’sı Güler vd. (2005)’nin çalışmasında %32,4’nün şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Başka bir araştırmada da çocukların %53,3’ü (%64 erkek, %41 kadın) çocukluk döneminde ev içinde tekmelenme, yumruklanma, iteklenip düşürülme, yakma, kemik kırılması gibi sonuçları olan şiddet olayları yaşadıklarını bildirmişlerdir (Turla vd., 2010). Yapılan başka bir araştırmada da kadınların %54,2’si şiddet uygulayıcısı olarak erkekleri, şiddete maruz kalanlar olarak ise kadınlar ve çocukları belirtmişlerdir (Rittersberger, 1998). Tol vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada eş şiddetine maruz kalan annelerin şiddete bir şekilde tanıklık eden çocuklarında da şiddet gördüğü aktarılmıştır. Literatür taraması ve mevcut çalışmanın verilerine bakıldığında, çocukların çoğunluğunun aile içi şiddete maruz kaldığı ya da tanıklık ettiği görülmektedir. Şiddetin yaşandığı bir ailede yaşayan herhangi bir bireyin şiddetten uzak durması çok zordur. Babanın anneye şiddet uyguladığı durumlarda, genelde çocuklarda çok boyutlu travmalar yaşamaktadır. Çocuğun babasının annesine uyguladığı şiddete tanık olmanın yanında, anne veya baba, ya da hem baba hem de anne tarafından kendisinin de şiddete uğrama olasılığının yüksek olduğu belirtilmektedir (Baykal, 2008). Çocukların ev içerisinde doğrudan şiddete maruz kalmasalar da şiddete tanıklık etmeleri mağduriyet için yeterli görülmektedir. Bir çocuğun en güvenebileceği insan olması gereken babanın, anneye şiddet uyguladığını görmek dahi birçok bilişsel, davranışsal ve duygusal

problemlere yol açacaktır (Scales, 2019). Bu nedenle çocukların şiddet ortamına tanık olmamaları hayati önem taşımaktadır. Mevcut çalışmada, şiddet anında çoğunlukla çocukları ortamdan uzaklaştırmaya ya da araya girip onları korumaya yönelik davranışlarda buldukları, şiddet sonrasında ise onları avutmaya yönelik söylemlerde buldukları görülmüştür. Mevcut çalışmalara bakıldığında şiddete maruz kalabilecek çocukların korunması ile ilgili önerilere örnek olarak 'çocukla ebeveyn arasında uzaklaşması ya da yardım çağırmasını ifade edebilecek bazı şifre kelimeler oluşturulmalıdır (Campbell 2001, The National Domestic Violence Hotline, 2016) denilmektedir. Kadınlar maruz kaldıkları şiddete çeşitli nedenlerle katlandıkları ve tepki vermedikleri görülmektedir (Pope ve Arias, 2000). Mevcut çalışmada, şiddete katlanma sebebi olarak çocukların düzenini bozmamak ya da çocuklarını kaybetmek gibi korkuların yer aldığı ifadelerine ulaşılmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan annelerin tamamının çocuklarını kaybetme korkusu yaşadıkları görülmüştür. Şiddeti uygulayan hakkında şikâyetçi olma ya da boşanmayı düşünme gibi şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmaya cesaret edemediklerine yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Güven vd.'nin (2011), yaptıkları çalışmada ise; kadınların kendilerini ve çocuklarını koruyabilmek için farklı başa çıkma stratejileri geliştirdiklerini ve bunlar arasındaki aile içi şiddet sığınaklarında kalmanın ve aile içi şiddet mağduru hizmet programlarına katılmalarının daha etkili stratejiler geliştirmelerinde etkili olduğu saptanmıştır. Johnson ve Saranson (1979) sosyal desteği, kişiyi güvenebileceği ilişkilerle, sosyal kaynaklardan faydalanma derecesi olduğunu belirtmişlerdir. İnsanın negatif tutumlarının yok edilmesi ve yenilerini edinmesinin desteklenmesi, kişinin sosyal çevresinde farklılık oluşturmasına yardımcı olmakla sağlanabilir. İnsanın sosyal desteği, psikolojik çevresinden bulunduğu aktarılmaktadır (Yıldırım, 1994). Mevcut çalışmada, şiddete maruz kalan katılımcıların resmi ve resmi olmayan sosyal destek ağları olduğu ya da herhangi bir eylemde bulunmadıkları görülmüştür. Resmi olmayan sosyal destek mekanizmalarının aile ve çocukları, resmi sosyal destek ağlarının kolluk kuvvetleri, ŞÖNİM başvuruları olduğuna ilişkin ifadeler de ulaşılmıştır. Ayrıca şiddete maruz kalıp ailelerine sığınan annelerin bu eylemlerinin karşılıksız kaldığı yönünde ifadeler elde edilmiştir. Uçar (2007) da yaptığı çalışmaya katılan kadınların aile desteğinin olmadığını saptamıştır. Kadınların sosyal desteğinin az olması, onların şiddet görmelerini arttırdığını tespit eden araştırmaların olduğu görülmektedir (Elsberg vd., 2000; Ruiz vd., 2006; Panda ve Agarwal, 2005; Lipsky vd., 2005). Aydın (2018) de şiddete maruz kalan kadınların sosyal destek algılarının, şiddete maruz kalmayan kadınlara göre daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Kadına yönelik şiddet konusunda yapılan alanyazı taramasında, sosyal desteğin şiddetin varlığı ve düzeyi üzerindeki etkisiyle şiddet yaşandıktan sonraki olumsuz sonuçlara olan etkilerinin incelendiği görülmüştür. Çalışmalarda, aileden algılanan sosyal desteğin yetişkin kadınlarda eş şiddeti mağduriyetine karşı koruyucu bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Branch, 2008). Sosyal desteğin alınması, eş şiddetinin kadın üzerindeki olumsuz etkilerini baskıladığına dair de çalışmaların olduğu görülmektedir (Coker ve ark., 2002).

Kadınların şiddet ile iç içe yaşamaya devam etme nedenleri arasında aile desteği almamaları ile birlikte ekonomik kaygılar ve geçim sıkıntıları olduğu da görülmektedir. Ülkemizde, kadınları ekonomik yönden güçlendirme politikaları içinde Aile ve Sosyal Hizmetlerin Sosyo-Ekonomik Destek (SED) hizmet modeli bulunmakta ancak öncelikli olarak eşinden ayrı olan kadınlara sunulmaktadır. Şiddete maruz kalan ve eşinden ayrılmaya ekonomik olarak cesaret edemeyen kadınlar için, söz konusu hizmet modelinden faydalandırılması ve benzer hizmet sunumlarının arttırılması gerekmektedir.

Kadınların maruz kaldıkları şiddetle daha etkili baş edebilmeleriyle ilişkili olarak Goodkind vd. (2008) sosyal desteğin önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Sosyal desteğin, bireyi günlük stresli yaşam olayları

karşısında koruduğu ve bireyin stresle baş edebilmesinde ona yardım ettiği görülmektedir (Cohen ve Wills, 1985). Diğer taraftan kadın şiddete maruz kalmaya devam ettikçe ve bu durum sonlandırılmadıkça sosyal ilişkilerinin yıprandığı ifade edilmektedir (Riger vd., 2002).

Şiddete maruz kalan kadınlar beden ve ruh sağlıkları kadar kişilerarası ilişkilerin de bozulmalar görülmektedir. Şiddet gören kadınların bazılarının istismar edici ilişkiyi açığa çıkarmakta zorlandıklarını, kendi aile ve arkadaşlarına karşı yabancılaşabildikleri görülmüştür (Kocot ve Goodman, 2003). Bütün bunlar, kadının çevresinden uzaklaşması ve desteğe en fazla ihtiyaç duyduğu anda yalnız kalmasına sebep olacağını düşündürmektedir (Lanier ve Maume, 2009).

Oysa kadının şiddet nedeniyle olumsuz olarak etkilenen hayatının tümü, çevresinden gördüğü destekle toparlanabilir. Destekleyici ilişkilerin, şiddete maruz kalan kadınların yaşayabileceği sağlık sorunlarının önlenmesini, stresin etkileri karşısında koruma geliştirmesini ve baş etme çabalarını güçlendirmesini, başarılı ve sağlam ilişkilerini sürdürebilmesini sağlar (Güven vd., 2011). Şiddete maruz kalan kadınların sosyal çevresi ona karşı suçlayıcı tavırlar yerine destekleyici olması ve yaşadığı şiddet karşısında toplumsal açıdan asla tolerans gösterilmemesi önemlidir (Coker vd., 2002). Kadının, gördüğü sosyal destek ile birlikte maruz kaldığı şiddetin yarattığı ruhsal sorunlarla daha güçlü baş edebileceği aşıkardır. Kadının yaşamında sosyal destek veren kişinin, onun yaşantısını ve kararlarını eleştirmemelidir. Empatik ve açık bir şekilde kadının maruz kaldığı şiddeti konuşabilmesi önemlidir (Levendosky vd., 2004).

Sonuç

Katılımcı annelerin annelik tanımlamalarının, anne olmadan önce, gebelik süreci ve doğum sonrası süreçlere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Anne olmadan önce anne olmak ile ilgili “hiçbir şey bilmiyordum” ya da “güzel bir duygudur” ifadelerini kullandığı görülen katılımcıların, gebelik sürecinde anneliğe dair karmaşık duygular yaşadıkları ve doğumdan sonra anneliğe dair çocuklarına duyulan derin bir sevgi ile birlikte bakım kaygısı yaşadıkları görülmüştür. Katılımcıların anneliklerinin çoğunluğunun kendi isteği dışında gebe kaldığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların sosyo-demografik bilgilerindeki evlenme biçimlerine bakıldığında; kendi isteği ve rızası ile evliliğe karar verenlerin yine kendi istekleri ile anne olmaya karar verip gebe oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunun öncesinde olduğu gibi gebeyken de fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan annelerin çoğunluğu çocukları önünde şiddete maruz kalmış olmayı ‘çocuklarımdan utanıyordum’ ifadesi ile belirtmişleridir. Bunun yanında, şiddeti çocukları önünde görüyor olmanın kendilerini daha güçsüz ve çaresiz hissettirdiğini de belirtmişlerdir. Annelerin okul öncesi çağındaki çocuklarının da şiddete tanıklık ettikleri görülmüştür. Anlık şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların genel olarak ağlama davranışı sergiledikleri ve tepkilerinin korku ya da üzüntüden dolayı anneye sarılmak olduğu anlaşılmıştır. Annelerin maruz kaldıkları şiddet türü ne olursa olsun, şiddetin davranışlarına yansıdığı ve öfkelerini kontrol edemedikleri için çocuklarına bağırma davranışı sergiledikleri saptanmıştır. Son olarak, şiddete maruz kalan katılımcı annelerin şiddet sürecinde ve şiddetten korunmak için başvurdukları resmi ve resmi olmayan sosyal destek ağlarına kolay erişemedikleri, toplumsal baskıların erişimin önünde bir sınır olduğu görülmektedir. ŞÖNİM ve Kadın Konukevinde görevli meslek elemanlarının, şiddete maruz kalan kadınları güçlendirme hizmeti ile birlikte, annelikleri ile ilgili var olan kaygılar, şiddet sürecinin ortaya çıkardığı kaygı ve korkuların çocuklara yansması, çocuklar ile kurulan ilişkilerdeki sorunlara yönelik mesleki çalışmalarda bulunmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adeniyi, O.V., Ajayi, A.I., Moyaki, M.G., Goon, D.T., Avramovic, G., Lambert, J. (2018). High rate of unplanned pregnancy in the context of integrated family planning and HIV care services in South Africa. *BMC Health Services Research*, 18:140.
- Afşar, S., Görgün Baran, A. ve Arıtan, C. (2017). “Şiddet Gören Kadınların Sığınmaevlerine Erişimini Engelleyen Etmenler” *Fe Dergi* 9, no. 1, 134-150.
- Ağacık, N. (2007), Annenin Aile İşlevselliği Algısına Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği Faaliyete Girdi, (www.tunceli.gov.tr/aile-ici-ve-kadina-karsi-siddetle-mucadele-buro-amirli-ge-faaliyete-girdi), 2020.
- Akyol, A. (2018). Anneliğin Kadın Çalışanlar Üzerine Etkileri: Yorumlamacı Bir Alan Araştırması, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alparslan, B. (2020). Nesiller Arası Aktarımda Kadınlık Ve Annelik İnşaları, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arendell, T. (2000). Conceiving and investigating motherhood: the decade’s scholarship. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 1192-1207.
- Aydöner, N. (2018). Kadınlarda Şiddete Maruz Kalma Durumu İle Sosyal Destek Algısı, Depresyon Ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkiler: Karşılaştırmalı Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi.
- Ayrancı, Ü., Günay, Y., Ünlüoğlu, İ. (2002). Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti: Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (3), 75-87.
- Barran, D. (2014). Effective help for children exposed to domestic abuse. *The Journal of Family Health Care*, 24(3), 10–12.
- Brown, C. S. ve Chu, H. (2012). Discrimination, Ethnic Identity and Academic Outcomes of Mexican Immigrant Children: The Importance of School Context. *Child Development*, 83(5), 1477–1485
- Bülbül, A. (2003). Ankara Barosu Kadın Danışma Merkezi ve Şiddet Mağduru Kadınların Başvuruları, sh:114; Aktaran Suçla Mücadele Bağlamında Türkiye’de Aile İçi Şiddet Ülke Çapında Kriminolojik Viktimolojik Alan Araştırması ve Değerlendirmesi, 1. Baskı, Ankara: Beta Basım
- Catron CE, Allen J (2008) *Early Childhood Curriculum: A Creative Play Model*. Pearson Education Inc, New Jersey .
- Cogito (2015), Günümüzde Anne Olmak, *Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 85, 209.
- Coker, A.L., Smith, P.H., McKeown, R.E. ve King, M.J. (2000). Frequency and Correlates of Intimate Partner Violence by Type: Physical, Sexual and Psychological Battering. *AmJ Public Health*, 90(4), 553-559.
- Coker, A.L., Smith, P.H., Thompson, M.P., McKeown, R.E., Bethea, L., ve Davis, K. (2002). Social support protects against the negative effects of partner violence on mental health. *Journal of Women’s Health & Gender-Based Medicine*, 11 (5), 465- 476.
- Coşkun, H. (2018). Sosyal medyada annelik kimliği bağlamında kullanılan açıklayıcı repertuarlar ve özne konumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Davies J, Lyon E, Monti-Catania D (1998) Safety Planning with Battered Women: Complex Lives/Difficult Choices, 7th ed. California, Sage Publications.
- Doğanavşargil Ö. ve Vahip I. (2003). Terapötik İşbirliği Neden Önemli? Psikiyatrik Yakınması "Olmayan" Bir Aile İçi Şiddet Olgusu, Klinik Psikiyatri Dergisi, 6, syf:165 – 169.
- Eggleston E (1999). Determinants of unintended pregnancy among women in Ecuador. International Family Planning Perspectives.25(1): 27-33.
- Elsberg M., Pena R., Herrera A., Liljestrand J. ve Winkvist A., (2000). Candies in Hell: Women's Experiences of Violence In Nikaragua, Social Science and Medicine, 51: 1595-1610
- Ersoy, E., Karasu, Y., Çelik, E., Ersoy, A., Tokmak, A. ve Taşçı Y., (2015). Gebeliği plansız olan kadınların kişisel özellikleri ve kontrasepsiyon hakkındaki düşünceleri, Journal of Clinical and Experimental Investigations, 6 (3): 250-255.
- Family Violence Prevention Program, www.sac-isc.gc.ca/eng/1100100035253/1533304683142, 2021.
- Giray H., Keskinođlu P., Sönmez Y., Meseri R., Karakuş N., Yücecin N. ve Günay T. (2005). Gebelikte aile İçi Şiddet ve Etkileyen Etmenler, STED, 14(8), 217-220.
- Goodkind, S., Wallace, C. M., ve Bachman, J. G. (2008). Racial, Ethnic, and Gender Differences in School Discipline among U.S. High School Students: 1991- 2005. Negro Educ Rev. 59(1-2), 47–62.
- Grealy, C., Humphreys, C., Milward, K., and Power, J. (2008) Urbis, Practice guidelines: women and children's family violence counselling and support program, Department of Human Services, Victoria.
- Gülkanat, G. (2019). Aile İçi Şiddet Mağduru Annelerin Kapsayıcı İşlevleri İle Çocukların Depresif Semptomları Ve Saldırğan Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Gürkan, Ö.C. ve Coşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3), 124-129
- Güven, S., Şener, A. ve Yıldırım, B. (2011). Eşlerin Farklı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Algısı. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-dergisi, 1-15.
- Hock, E., Gnezda, M.T. ve McBride, S.L. (1984). Mothers of infants: Attidues toward employment and motherhood following birth of the first child. Journal of Marriage and the Family, 46(2), 425-431.
- Holden GW (2003) Children exposed to domestic violence and child abuse: terminology and taxonomy. Clin Child Fam Psychol Rev,6:151-160.
- İstikbal, E. (2020). Anne Çocuk İlişkilerinin Nesiller Arası Aktarımının Annelerin Anlatıları Üzerinden Niteliksel Yöntemle Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
- Kadın Acil İhbar Sistemi (KADES), www.icisleri.gov.tr/kadin-acil-ihbar-sistemi-kades-ile-ihtiyaciniz-oldugu-anda-guvenlik-guclerimiz-bir-tikta-yaninizda, 25.11.2020.
- Kahraman, M. S. ve Çokamay, G. (2016). Aile İçi Şiddet ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 8(4):321-336.
- Karaman, E. ve Doğan, N. (2018). Annelik Rolü Üzerine: Kadının "Annelik" Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi e-dergi, 6(2), 1475-1496.
- Kutlu, L. (2007). Anneler çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. Anatolian journal of psychiatry, 8, s. 22-29.

- Lanier, C., & Maume, M. O. (2009). Intimate partner violence and social isolation across the rural/urban divide. *Violence Against Women*, 15(11).
- Lester, S. (1999). *An introduction to phenomenological research*. Taunton UK: Stan Lester Developments.
- Levendosky, A.A., Bogat, G.A., Theran, S.A., Trotter, J.S., Eye, A., & Davidson, W.S. (2004). The Social Networks of Women Experiencing Domestic Violence. *American Journal of Community Psychology*, 34, 95-109.
- Lipsky S., Caetano R., Field C. ve Larkin G., (2005). Psychosocial and Substance Use Risk Factors For Intimate Partner Violence, Drug and Alcohol Dependence, 78: 39-47.
- MacMillan HL, Wathen CN, Varcoe CM (2013) Intimate partner violence in the family: considerations for children's safety. *Child Abuse Negl*, 37:1186-1191.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: Sage
- Meighan M (1998). Maternal role attainment-becoming a mother. In Tomey A, Alligood M (eds). *Nursing Theorists and Their Work*. 4th ed. Louis Baltimore, Mosby; 538-554.
- Meighan M. (2014). Mercer's becoming a mother theory in nursing practice. In Alligood M (eds). *Nursing Theory, Utilization&Application*. 5th ed. United States, Elsevier, 332-50.
- Naveed, S., Ghanilashari, U., Waqas, A., Bhuiyan, M., Meraj, H. (2018). Gender of children and social provisions as predictors of unplanned pregnancies in Pakistan: a cross-sectional survey. *BMC Research Notes*, 11:587.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II*. Cilt (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası
- Osofsky JD (2005) The role of non-mental-health professionals-the professional view point: the effects of exposure to violence on children of different ages: prevention and intervention-effective collaboration with police and court. In *Developing Strategies to Deal with Trauma in Children* (Eds. J Donnelly, A Kovacova, H Osofsky, J Osofsky, C Paskell, J Salem-Pickartz):77-88. Amsterdam, IOS Press.
- Ovacık, A. C. (2008) *Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç. işleme davranışına etkisi (Yüksek lisans tezi)*. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Owen, F. ve D. Owen, (2008), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: KSGM.
- Özer, H. D. (2019). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Verilen Tedbir Kararlarının İş Hukukuna Yansıması. 2. Uluslararası Kadın ve Hukuk Kongresi. Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 1177-1187.
- Özkan H, Polat S. (2011). Maternal identity development education on maternity role attainment and my baby perception of primiparas. *Asian Nursing Research* 5:108-117.
- Özkazanç. A. (2013). *Cinsellik, Şiddet ve Hukuk*. Ankara. Dipnot Yayınları.
- Özmen S., (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,37(2).
- Panda P. ve Agarwal B., (2005). Marital Violence, Human Development, and Women's Property Status In India, *World Development*, 5: 823-850.
- Riger, S., Raja, S., ve Camacho, J. (2002). The radiating impact of intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 184-205.

- Ruiz Perez I., Castano J., Kindelan M., Pinto M., Barrera M., Bonet Pla A., Santiago M., Torrubiano H., Ruiz L., (2006), Sociodemographic Associations Physical, Emotional, and Sexual Intimate Partner Violence in Spanish Women, *Ann Epidemiology* , 16: 357-363.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE Publication.
- TBMM. (2014). Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337, 343, 356, 357) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Rapor. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyon Çalışmaları (2005). Töre ve namus cinayetleri ile kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan (10/148, 182, 187, 284, 285) esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonu raporu.
- Uçar H. (2014). Gebelerin psikososyal sağlık durumları ile annelik rolü arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Uçar, M. (2007). İstanbul Ümraniye İlçesi Kazım Karabekir Mahallesinde Yaşayan Kadınların Şiddet Tanımları Ve Şiddete Yaklaşımlarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- UNICEF (2017). A familiar face: Violence in the lives of children and adolescents. 31.03.2020 tarihinde https://www.unicef.org/publications/files/Violence_in_the_lives_of_children_and_adolescents.pdf adresinden alındı.
- Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet, *Aile ve Toplum* 7(2), 1-8.
- Vatandaş C (2003). *Aile ve şiddet: Türkiye’de Eşler Arası Şiddet*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Wellings, K., Jones, K.G., Mercer, C.H., Tanton, C., Clifton, S., Datta, J. (2013). The prevalence of unplanned pregnancy and associated factors in Britain: findings from the third national survey of sexual attitudes and lifestyles (Natsal-3). *Lancet*, 382(9907):1807–16.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik, *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3): 1-9
- Yanık, A., Hanbaba, Z., Soygür, S., Ayaltı, B. ve Doğan, M. (2014). Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye’den Kanıt, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 10(6), 104-111.
- Yetim, D. ve Şahin, E. M. (2008). Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım, *Aile Hekimliği Dergisi*, 2(2), 48-53.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.